

KRÖNIKESPELET OM SANDVIKEN

VALHALLA

31 DEC 1942

Krönikespelet om Sandviken

KRÖNIKESPELET

OM

SANDVIKEN

Anordnat av Sandvikens Stadsbildningskommitté i samarbete med Sandvikens Kommunala Bildningsutskott.

Författare:	*CARL BJÖRK* *PER BOLINDER* *CARL SEBARDT* *STIG RYHAGEN*
Regissör:	*PER BOLINDER*
Medregissörer:	*STIG RYHAGEN* *CARL SEBARDT* *OLLE WESTIN*
Musikarrangemang:	*CARL SUNDBERG*
Dekorationer:	*ERIC ERICSON* *MARTIN PALM*

Dräkter:

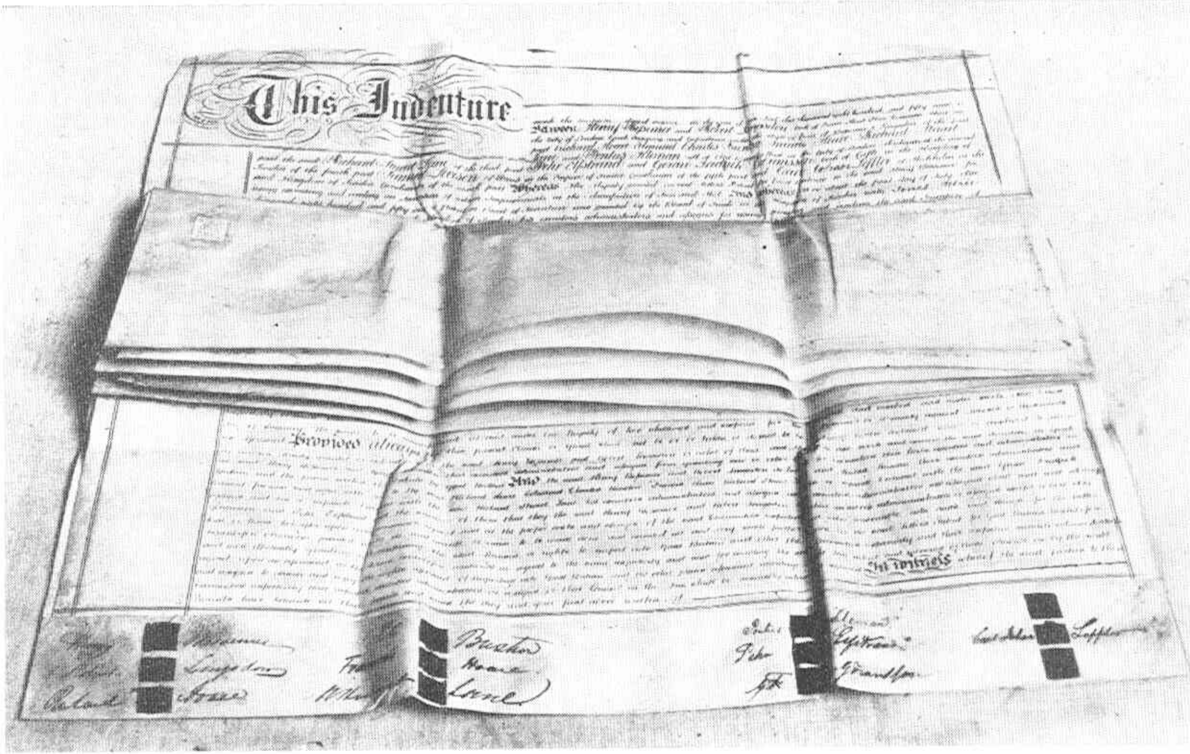
Nordiska museet och från inventeringen av Gamla Sandvikens dräkter.

Gävle 1943
A.-B. Arbetarbladet

En stad firar sin tillblivelse.

Det var en gång en stadskommitté, som icke var sig själv nog. Det låter som en saga, men, för att tala med Crusenstolpe, det är historiskt! Sandvikens stadskommitté hade tillsatts för att handlägga frågor, som berörde den nya stadsbildningen; närmast grep den sig an med att lägga upp riktlinjer för stadsfirandet. Den hade erfarenhet. Den hade makt och myndighet. Den hade pengar. Vad skulle de brukas till? Och som det plägar gå till i större familjer: det visste ungdomen! Den hade gott om idéer, och ont om mynt. Den visste vad den ville. Den hade själv under åren fått rikt stöd av samhället och industrin. Nu ville den betala samhället något igen.

Så begav det sig att några av samhällets bildningsorganisationer erbjödo den blivande stadens fäder att ställa sig själva och sina organisationer till förfogande för att göra en stadsfest efter nya linjer, med inhemska krafter och i folklig regi. Sandvikens kommunala bildningsutskott och Sandvikens musikråd framlade ett gemensamt förslag till festprogram. Stadskommittén granskade, överlade och gav sitt förtroende och sitt stöd. Och så kom det sig att Sandviken, det unga brukssamhället, kom att fira sin stadstillblivelse med en folkfest, som byggde på det för dylika evenemang icke alltid iakttagna principen: enkelhet, folklighet, värdighet. Enkelhet! Den traditionella festmiddagen för de särskilt inbjudna inhiberades. Gästerna från länet, med länsstyrelsens, landstingets och städernas ledande män i spetsen, inbjödos att tillsammans med sandvikarna i gemen deltaga i nyårshelgens folkliga fester. Tyvärr — någon gemensam måltid för alla, med helstekta oxar på torgen och springbrunnar med vin, sprutande ur lejongapen, lät sig icke arrangera. Men konditorier och kaféer, parker och hotell hade öppet under natten, gator och offentliga byggnader voro festligt smyckade eller under kvällen eklärerade. De stora folkfesterna på Valhalla och Jernvallen togo emot över 3,000 åskådare, en mäktig midnattsgudstjänst i Sandvikens kyrka åhördes av



Bessemerkontraktet av den 13 oktober 1859,
avslutat med engelsmannen Bessemer och avseende nyttjanderätten till dennes stålframställningsmetod, redan tidigare av G. F. Göransson för första gången bragt till praktisk tillämpning.



Protokoll fört vid allmänt möte, utlyst för behandling af en fackförenings bildande bland Sandvikens Jernverks arbetare, i Godtemplarföreningens lokal, söndagen den 11 Februari 1906.

§ 1.

Det till trängseln besökta mötet öppnades af gruppens 19 in. ordf. hr. Alfred Nyström kl. 9.15 e.m., som helsade mötesbesökarne hjärtligt välkomna och lemnade en kort redogörelse för mötets ändamål, hvarefter ordet lemnades åt Svenska Jern- & Metallarbetareförbundets sekreterare hr. Ch. Hansson från Stockholm, som i ett längre referat utförande framhöll organisationens uppgift och betydelse och redogjorde för förbundets inre arbete och förhållanden. Varnade för att på tillfälligt uppjagade stämningar bygga en organisation, det skulle vara arbetarnas solidaritet på hvilken en organisation skulle byggas om den från början skulle vara stark och kraftig och uträtta något för arbetarna. Manade Sandvikens arbetare att ansluta sig till fackorganisationen för tillvaratagande af sina intressen. Föredraget mottogs med lifligt bifall.

§ 2.

[illegible] och för en diskussion hållande valdes till Ordf. hr Alfred Nyström och till Sekreterare undertecknad.

§ 3.

Debatten öppnades af hr. And. Björnsson, som ansåg att äfven arbetarna här borde följa med tiden. Vid en jemförelse med andra platser kunde man dock ej klaga på nuvarande aflöningsförhållanden vid bruket, så för den saken behöfde vi ingen organisation för närvarande, men vi hafva andra uppgifter att göra, de sedliga standar vi fortfarande gick till öfverhandlarne som bygger stora hus från våra pengar. Vi behöfva en organisation som ingriper reglerande vid dylika tillfällen, liksom vid andra eventualiteter. Riksdagsman E. A. Törnell framställde en fråga till hr. ing. Gust Magnusson om huru brukstyrelsen kunde att ställa sig till en eventuelt i kväll bildad fackförening, om den erkände föreningsrätten: Ing. Gust Magnusson nämnde som svar å den till honom riktade frågan, att han ej här som representant för brukstyrelsen och ansåg då att han ej kunde besvara frå-

Faksimile av Järn och Metalls första protokoll.
(Man igenkänner Mauritz ["Moje"] Västbergs karakteristiska handstil.)

1,200 inom och, genom högtalarens förmedling, av praktiskt taget resten av stadens innevånare utanför kyrkan. Landshövdingetal och manssång från trappan, inramade av fackelsken, hälsade det nya året. Och så, medan glädjen stod högt under ungdomens tak, samlades stadens gäster med stadens fäder vid en enkel men värdig midnattssupé, medan julgranarna glimmade och folkskarorna togo varandra i händerna och prövade en, kort, långdans kring granen — — —

Krönikespel på Valhalla, folklig musikfest på Jernvallen, utställningen "Det gamla Sandviken" på Folkets Hus.

Sandviken är ett ungt samhälle. Kanske är det just därför det vårdar sina traditioner med nästan svartsjuk iver och ömhet. De folkliga festerna, med undantag av musikfesten på Valhalla, som gick "i ungdomens tecken", manade fram de gångna decenniernas möda, kamp och vila. Krönikespelet, varåt denna minnesbok ägnats, är ju ett stycke dramatiserad Sandvikenskrönika, en Sandvikens-kavalkad, med frodiga folklivsscener, ekonomiska och politiska krisdagar och individuella livsöden i brokig blandning. Utställningen "Det gamla Sandviken", som nyårsdagen öppnades å Folkets Hus, utgjorde även den ett försök att få det gamla Sandviken att leva upp inför våra ögon: "Det gamla kontoret", "Den första fackföreningsbyrån", (det blev inte många och dyrbara mobilier att ställa ut!), "Den första skolan" (Tysklinds!), "Ett gammalt smedskök". I sin skyddande glasmonter tronade det gamla Bessemerkontraktet — en "Codex argenteus" för bruket själv — liksom det första fackföreningsprotokollet. Det förflutna levde ännu en stund, till betraktelse och under tyst välsignelse, innan ansiktena vändes mot den nya dagen, det nya arbetsstället.

En ny arbetsdag, en ny samhällsform har begynt!





Bankett-intermezzo: Fröken Sigrid Göransson beundrar tillsamman med landshövding Rickard Sandler matsedeln av rostfritt Sandviksstål (överst). Disponent K. F. Göransson konverserar fru Sandler (under).

Journal-glimtar ur pressen.

"Genom de redligas välsignelse varder en stad upphöjd."

I sitt tal vid midnattgudstjänsten i Sandvikens kyrka utgick officianten, kontraktsprosten Gottfrid Pontén, från orden ur Ordspråksbokens 11:e kapitel "Genom de redligas välsignelse varder en stad upphöjd", och yttrade bl. a.:

— När vi se tillbaka på det gångna dröjer blicken med tacksamhet vid de redliga män, som en gång började bygga denna stad. Vi se bilden av den gamla konsuln, som med framsynt klokhet lade grunden till ett företag, vars räckvidd han väl inte själv kunde ana, och som samtidigt med säker blick stakade ut det lilla samhällets gator. Den dröjer vid de svettiga smedernas tunga hammarslag och de långa skiftens trägna arbetare, vid hustrurnas tysta gärning i de många små hemmen och vid fars och mors uppoffrande plikt för att få brödet att räcka till för de många munnarna.

"Sandviken skall en dag åter erövra livsrum för svensk kvalitet." Landshövdingeord i nyårsnatten.

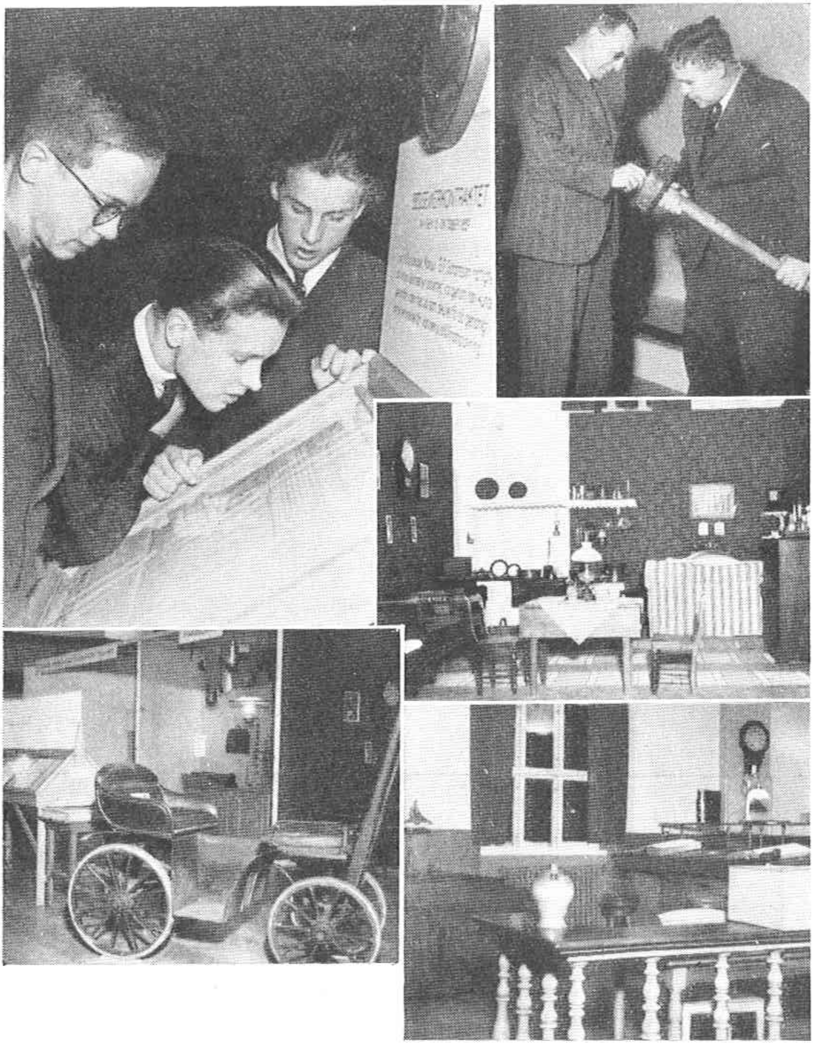
I sitt tal från kyrktrappan till den nya staden yttrade landshövding Rickard Sandler:

— Sandviken är i dag en av Sveriges stora vapensmedjor och må så förbli så länge omsorgen om vår frihet det kräver i en värld där förstörelsens krafter myllra och våldets röda ryttare rida i nyårsnatt. Med mod och förtröstan se vi mot den framtid som brutit deras välde, mot en värld där fred, frihet och rätt — och därmed ordning — råder. Då kan Sandviken åter gå ut på sitt gamla fredliga erövringståg för svenska kvalitetsvaror över hela vårt svenska livsrum, världsmarknaden.

"Bara de höra en gammal polska knäppas på strängen."

Musikrådets ordförande, komminister Bolinder, riktade följande hälsning till den folkliga musikfesten på Jernvallen:

— Sandvikens musikråd är en ung institution — ännu icke ett år har det på nacken. Begär icke av oss att vi i dag skall kunna lägga fram ett propagandaprogram, som i morgon kan samla all musikglad ungdom, alla förnäma och kräsna musikförståndige, som i vår goda stad bygga och bo. Vår första uppgift är enklare: att söka upp där de finnas alla enkla och



Från utställningen "Det gamla Sandviken".
Ungdomen studerar det ärevördiga Bessemer-kontraktet (överst till vänster).
Ingenjör Axel Salén, utställningskommissarie och bildningsutskottets ordf.
överförman Sven Forsgren (öv. till h.). Konsulns gamla vagn (ned. till v.).
Ett gammalt smedskök (i mitten). Det gamla kontoret (ned. till h.).

naturliga, vardagssnälla människor, som äro glada i musik, som bli stilla och få tårar i ögonen, när något vackert når öga eller öra, som få lust att röra på benen och ta en långdans genom stora salen, bara de höra en gammal polska knäppas på en fiolsträng. Det är dem vi söka, det är dem, icke minst det unga Sandviken, vi sedan ville få föra på upptäcktsfärd in i nya och främmande musikvärldar.

"Menige mans bästa, yppersta lagen."

Den nya stadens förste kommunalborgmästare, jur. kand. K.-E. Nygren, yttrade vid banketten:

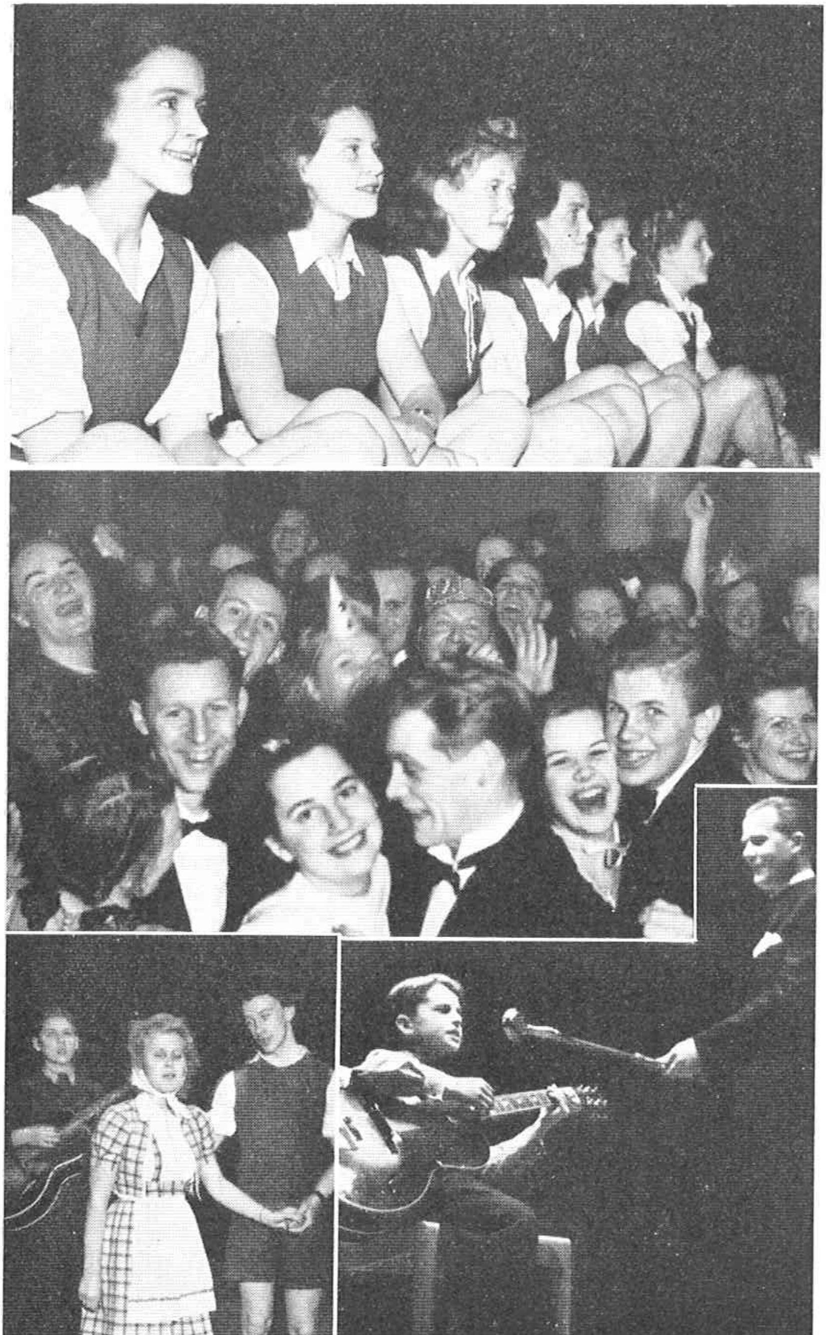
— I den utomordentliga sammanställning av visdomsord för sammanlevnaden människor emellan, som Olaus Petri domarregler utgöra, heter det på ett ställe: "Den menige mans bästa är den den yppersta lagen, och därföre det som finnes den menige man till nytta vara, det bör hållas för lag". Detta torde också kunna betecknas som kungstanken i hela arbetet på uppbyggandet och förkovrandet av detta gamla fria land: rättesnöret för länkandet av landets och folkets liv skall vara menige mans bästa. Utan denna grundsyn kan ett fritt och lyckligt land icke uppstå.

"Med tonvikt på ungdomen". Nyårsnattsprogram på Jernvallen.

1. Arbetarnas bildningsförbunds orkester. Dirigent: Rune Wahlberg.
2. En liten man i ett stort rum, eller "Nu ha vi tagit vårt mats ur skolen" —
3. Helge Blomgren sjunger.
4. Tolv små gymnaster och en stor. Ledare: Fru Aina Mellin.
5. Gåsapigan och hennes gåsapåg.
6. "Starka karlar ha vi gott om" — — — Demonstration av den ädla självförsvarskonsten.
7. Tre muntra lottor.
8. Lägerbål.
9. Hundra flickor och en man. Barnkör under ledning av Erik Liljeroos.
10. "Så kvittra de unga." Sjuans egen klassorkester.
11. "Som de gamla sjunga." Stor jazzsymfoni-orkester under ledning av Gösta Björck.

— 10 minuters paus —

Bilden å nästa sida:
S. I. F:s obesegrade damlag kom, sågs och segrade (överst). Ungdomsglädje i Folkets Park (mitten). Gåsapigan och hennes gåsapåg (nederst till vänster). "En liten man i ett stort rum" (kvällens conferencier: vaktm. Björk) (ned. till h.)



12. a) Åtta dragspel — och lika många dragspelskonstnärer.
12. b) Synkopera! Kvartetten Rigoletto presenterar sig för Sandviken.
13. Saknas — må det gå den nya staden väl.
14. Famntag och livtag — fortsatt demonstration av självförsvarets konst.
15. Tore Nordström sjunger.
16. Två små flickor, hand i hand.
17. "Meditation" — violinsolo, spelad av kompositören Sven-Olov Larsson.
18. Tre muntra gesäller.
19. En pojke vid flygeln — och kanske två.
20. Vårt allra minsta folkdanslag.
21. Ingvar From och hans sväng-gäng.
22. Speleman Rådberg.
23. Arbetarnas bildningsförbunds orkester. Dirigent: Rune Wahlberg.

Chicago hyllade Sandviken: "Vi beundra ert mod".

Från klubben Sandviken i Chicago anlände följande med applåder och bravorop mottagna telegram:

We admire your courage in these turbulent times in taking this vital stop to become a city and wish our dear Sandviken and all its people a peaceful and prosperous future. Happy New Year.

Klubben Sandviken.
Paul Gafvert.

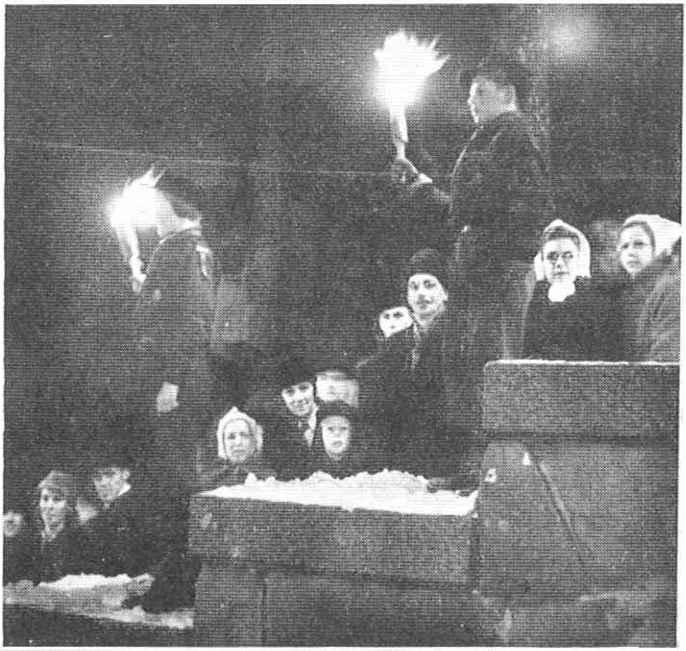
"Stål."

Ur ingenjör Stig Ryhagens Sandvikskavalkad.

Hör ni de slamrande
valskopplen slå,
ser ni hur ringlande
lysmaskar gå.
Sågarnas skärande
isar i märgen,
hetorna svalnande
mörkna i färgen.

Hör ni de suckande
pressarna smida,
ser ni hur buktande
göten sig vrida.
Hamrarna pustande
— dåna och dunka.
Släggor i fräsande
härdvatten sjunka.

Hör ni det bjudande
ljudet från visslan.
Ser ni de gående
männen till sysslan.
Ångloken pinglande
pusta sig fram.
Slaggvaggor vinglande
rök, sot och damm.





Unga kyrkovaktare i nyårsnatten (överst). Midnattgudstjänsten i Sandvikens kyrka (under).



Sandvikens grundläggare Konsul Göran Fredrik Göransson.

Ett krönikespel.

Icke ett festspel — men ett krönikespel är det som i kväll från denna scen presenteras staden Sandvikens gäster.

Krönikan ger sig tid. Den breder ut sig. Den låter händelserna följa sin egen rytm. Endast där livsdramat själv samlar sig, i en brytningstid, till en kamp mellan tidsmakter och människoviljor, spränges krönikans ram. Krönikan blir till drama. Som när en lugnt framglidande flod flyter snabbare och snabbare, till dess den störtar sig utför bergväggen i ett våldsamt

fall, så glida, på tidens ström, de enskilda människoödena i allt snabbare och vildare tempo, drivas mot sin vilja liksom in i vad som tyckes en kamp på liv och död ("Storstrejk; "Krisdagar"). Krönikan behöver icke väja för dem. Den vet att floden snart glider vidare i sin trygga, lugna fåra, och att pilträd, klappbryggor och småpojkars barkbåtar snart åter spegla sin vardagslycka i dess klara, förbidragande vattenspegel. Sandviken har tålt sina kriser. Det har hämtat styrka ur dem. Det kan lugnt se tillbaka på dem.

Krönikan är anonym. Den har många berättare. Den speglas i skilda temperament. Så också här. Dess människoöden äro ock anonyma. Visserligen möter ett och annat namn, med historisk klang, en rese ur det förflutna. Den förste grundläggaren vandrar omkring, stödd på sin käpp och rör med doppskon i



Chefsregissören, komminister Per Bolinder, lämnar anvisningar åt ett par ungdomar.





Vattentornet i belysning nyårsnatten (överst).

Jensasgatan i flaggskrud nyårsdagen (under).



Sminkör Elftman i arbete på Valhalla före premiären.

svinstallarnas strön. Eller någon av de folkliga anekdoterna alltjämt buren och uppburen karlakarl eller spefågel dyker fram och gör sin reverence. Men även då är det icke fråga om panoptikon. Krönikan diktar och omdiktar. Helst hämtar den f. ö. sitt stoff ur det brokiga vimmel av namnlösa, av människoöden, vars bärare länge sedan slumra under allmänna varvet på gamla kyrkogården, dessa, som teateraffischerna förr i världen plägade benämna "folk av bägge könen". Med särskild ömhet och varsamma händer frigör den ett enskilt människoöde och låter det stå som en symbol för tusenden. I den döende gamle smedens, i Rickard Erlandssons hustrus kantiga men högresta kvinnogestalt har krönikan velat ge en hyllning åt det anonyma hjältemodet, den har velat hugfästa vardagens enkla hjältegestalt.

"Folk av bägge könen". Statister. Det finns inga statister. Icke i livet. Alla är med och bygga tiden. Icke på scenen. Alla

spela. Däremot finns det gott om amatörer. Alla äro amatörer här. Hela arbetsgrupper ha flyttat med spett och verktyg direkt ner på scenen. Amatörtiteln anger både begränsningen och styrkan. Begränsningen — ty här saknas tekniken, rutinen, det tålmodiga uppbyggandet och utmejslandet av en karaktär, som den riktiga teatern kräver. Men också styrkan — ty amatör kommer av amo, älska. Och här ligger mycket kärlek, mycket hängivenhet, mycken glad offervilja bakom de sjuttiofem medverkandes prestationer. För regissören har det framför allt gällt att frigöra de av scengolvets yta paralyserade till att vara sig själva, att vara naturliga — det finns ingenting svårare än att vara naturlig, i livet som i konsten — och att vid gruppering och fördelning av scenbilderna röra vid dem med sådan omsikt att icke friskheten, spelglädjen går förlorad.

Har något av denna friskhet levat sig kvar i teatermekanikens herbarium och bära dessa pressade minnesbilder ännu med sig något av herrgårdspionens eller krusmyntans färger och dofter, på något hemlighetsfullt sätt förmedlade till salongen, då har det stora arbetslaget uppe på scenen lyckats.

Per Bolinder.

Scen I

En Fredriksdag på Högbo herrgård.

(18 juli 1858)

PERSONER:

Konsul G. F. Göransson,
Hans fru Betty Göransson,
Grosshandlare Pehr Muhrén,
Grosshandlare Carl Sehlberg,
Mamsell Tilda Hedlund,
Fyra flickor 8—12 år, klädda som genier.
En budbärare c:a 15 år.

Scenen föreställer parken framför Högbo gamla herrgård. Några trädgårdsmöbler med kaffeservis i förgrunden vid vänstra sidan. Några låga kolonner framför fonden.

Från höger inkommer Pehr Muhrén, Betty Göransson, G. F. Göransson, Carl Sehlberg.

MUHRÉN: — Tack, tack, kära Betty för den charmanta middagen.

SEHLBERG: — Ja, om inte broder Fredrik känner sig litet lättare till sinnes nu, vet jag ej vad som skulle hjälpa.

(Sällskapet slår sig ner kring kaffebordet.)

B. GÖRANSSON: — Det var så snällt av er att komma hit till Fredriksdagen. Göransson tänkte resa till Edsken i dag. Men han stannade, när han hörde att ni skulle komma.

G. F. GÖRANSSON: — I dag prövas den sista utvägen i Edsken. Slår den slint, är det slut alltsamman.

MUHRÉN: — Så illa är det väl ändå inte ställt.

G. F. GÖRANSSON: — Jo, Jernkontorets sista anslag är förbrukat. Några andra medel kan jag inte få längre. Nej det är omöjligt att fortsätta.

SEHLBERG: — Kunde inte Jernkontoret förmås — ?

G. F. GÖRANSSON: — Omöjligt, omöjligt; alla är emot försöken. Det är bara professor Eggerts som tror på mig, men han rår ej ensam på de övriga fullmäktige, och själv har jag inte råd längre.

SEHLBERG: — Finns det ingen annan utväg då?

G. F. GÖRANSSON: — Nej det finns nog inte det. Men kan ni tänkt, att för några veckor sedan hände mig något ganska märkligt.

MUHRÉN: — Vad säger bror! Berätta, berätta!

G. F. GÖRANSSON: — Ja ni förstår, det var efter ett misslyckat försök i Edsken igen. Jag vet inte vilken gång i ordningen. Vi hade gjort som Bessemer sagt och höjt pressionen undan för undan.

SEHLBERG: — Och det gick inte?

G. F. GÖRANSSON: — Nej, stålet blev allt sämre och sämre. Nå, jag låg vaken på natten och grubblade på detta olösliga problem. — Men då fick jag plötsligt höra en röst som sa: "Det skall vara mera luft, mera luft".

MUHRÉN: — Det var ganska märkligt bror.

G. F. GÖRANSSON: — Jag låg förstås och grubblade över det där om mera luft. Men då med ens stod det klart för mig, att vi skulle öka luftmängden och inte trycket. Sagt och gjort. Jag for till Edsken nästa dag och lät dem mura om ugnen med flera hål i botten.

SEHLBERG: — För att få in mera luft i stålet då.

G. F. GÖRANSSON: — Ja visst, Lundvik och Lindberg, de hedersmännen, gjorde som jag sagt, fast nog tvivlade de på resultatet alltid. Ja det är oåterkalleligen sista försöket. Blåsningen går i dag.



Konsuln samtalar med fru Betty i parken i Högbo.

MUHRÉN: — I dag! Ja då förstår jag fuller väl, att bror ville vara i Edsken i dag.

G. F. GÖRANSSON: — Ja det förstår ni nog. Förlåt att jag har svårt att släppa tankarna.

B. GÖRANSSON: — Nej men kära, låt nu inte Edsken förstöra Högbos dag. Mamsell Tilda och barnen har en överraskning för er.

SEHLBERG: — Nej vad säger du.

B. GÖRANSSON: — Jo då, låt oss gå litet uppåt parken, så att plan blir fri här.

(Alla går ut. Flickorna och Tilda Hedlund in. Tilda Hedlund grupperar flickorna på kolonnerna. Betty Göransson in och ger tecken att de kan börja samt därefter ut igen. Barnen "står i tablå", och under avsjungande av en hyllningssång överlämna de sina namnsdagsgåvor. Mamsell Tilda skymtar då och då i kulissen dirigerande. Applåder utanför scenen. G. F. Göransson, Betty Göransson, Pehr Muhrén och Carl Sehlberg, som under hyllningen stått vid scenens sida, kommer fram, klappar om barnen och tackar Tilda Hedlund.)

SMÅFLICKORNAS VISA FREDRIKSDAGEN PÅ HÖGBO HERRGÅRD.*

Melodi: Kom sköna maj och blicka.

I dag är Fredriksdagen,
i dag har Högbo fest
och mamma står betagen
att pappa ha som gäst.
Hit hem från världens ända
vid Edskens masugnssken
ett ekipage sågs vända
i trav mot hemallén.

Bekymren i ditt sinne,
som bars av viljans hopp
de glöms och bli till minne
när flaggan går i topp.
Och varje orosfåra,
som rynkat pannans valv
med trollspö vi bedåra:
Den flyr för ljusets alv.

Och korset som dig tyngde
igenom orons år
och målet som det skymde
på pilrak väg du når.
Och hoppets ankarfäste
som var din trygga hamn.
För evigt nu vi fästa
vid pappa Fredriks namn!

G. F. GÖRANSSON: — Tack, tack, kära barn, så vackert det var. Så glad jag blev.

MUHRÉN: — Ja, det var verkligen lyckat.

SEHLBERG: Mamsell Tilda har stor heder av verket.

*) Barnen äro förklädda till genier, och bära var för sig som symboler ett kors, pil och båge, ett ankare och en krans, den senare bildande namnet Fredrik i blommor. Under visans fortgång dansa barnen fram, niga och överbringa till konsuln symbolerna som gåva.

En av flickorna: Pappa, pappa, det kommer en pojke springande från Jädran.

En annan flicka: Ja ja, där kommer han. Han har visst ett brev i handen.

G. F. GÖRANSSON: Något måste ha hänt.

En pojke kommer in andfådd: Ett telegram till konsuln från Edsken.

G. F. GÖRANSSON:
(Sliter upp telegrammet, läser upprörd):

"Stålblåsningen väl lyckad.

Lundvik. Lindberg."

Övriga samfällt: Hurra, hurra — — — Gratulationer — — —.

MUHRÉN: Gratulerar, gratulerar käre bror.

SEHLBERG: När nöden är som störst är hjälpen som närmast. Låt mig se telegrammet.
(Läser det igen.)

MUHRÉN: Nu stundar nog andra tider, käre bror.

G. F. GÖRANSSON: Ja, det är mitt innersta hopp, om bara inte kostnaderna blir för stora.

MUHRÉN: Bror kan alltid lita på mig för ett handtag.
(Tittar på klockan).
Men nu bror Carl, måste vi bryta upp för att hinna bantåget till Gävle.

— — —

(Hjärtligt avskedstagande. Gästerna går, barnen säger godnatt och försvinner. G. F. Göransson och Betty Göransson ensamma kvar, sätter sig på soffan.)

B. GÖRANSSON: Kära du en sådan glädjedag. Nu ska väl bekymren lätta.

G. F. GÖRANSSON: Kanske, kanske inte. Ser du Betty, jag har så levat mig in i vad Bessermermetoden skulle kunna göra, om den lyckades, att fantasin drivit iväg med mig.

B. GÖRANSSON: Vad är det då som du drömt om framtiden:

G. F. GÖRANSSON: Jo, ser du. Världen behöver mer och mer stål. Mekaniken och industrin går framåt men endast om de får stål och åter stål. De gamla Lancashire-härdarna förslår ingenting längre.

B. GÖRANSSON: Menar du verkligen det?

G. F. GÖRANSSON: Ja, men när man nu kan ta smält järn från hyttan och färska det med luft direkt, ja då kan man få fram väldiga kvantiteter och mycket större smidesstycken än förut. Och mycket billigare också.

B. GÖRANSSON: Ja tänk, då kanske Edsken och vårt kära Högbo kommer att växa och bli mycket större.

G. F. GÖRANSSON: Högbo är oss kärt, men här är inte rätta platsen för en storindustri.
(De reser sig. Han fattar henne om livet och gör en gest utåt.)
Därnere vid Sandviken du vet vid Storsjön, just där som nya järnbanan svänger förbi, där skall jag bygga ett nytt verk. Banan förser oss med malm och kol och skeppar vårt stål till Gävle hamn.

B. GÖRANSSON: Ja men kära du, där finns ju ingen fors, ja inte ens en bäck.

G. F. GÖRANSSON: Vattnet i åarna är en opålitlig medhjälpare. När man behöver honom, är han sin kos. Nej vi skall köra med ånga och elda med stenkol. Det kan man lita på.

B. GÖRANSSON: Men var skall folket bo? Det finns ju inte en bostad utan bara skog och kärr.

G. F. GÖRANSSON: När verket växer, skall du få se att bostäderna också växer fram. Det skall bli ett välordnat samhälle. Där skall våra duktiga smeder bo. I det nya verket skall de försöka få fram ett gott stål, och vet du Betty, det stålet skall ge klang åt hela världen.

Författare: CARL SEBARDT.

Scen II

Kanalgrävning.

PERSONER:

Anders Persson,
Erik Mattsson,
Johan Zetterberg,
Dal-Britta,
En liten pojke.

Scenen är en naturbild under det skede, då kanalen grävdes. Man ser en schakt med rallarkärror och landgångar, vildskog, men mellan träden en flik av Storsjön. Till höger på fondduken skymtar man en jordkula. En av karlarna drar en rallarkärra in i kulissen och en annan kommer med en kärra in på scenen. Två män sitter och borrar sten. Den ene vrider borren och den andre slår. Den som vrider sjunger en bergsprängarvisa i takt med slagen:

I Gästrikbygdens trakter
jag varit mången gång,
och i dess berg och schakter
jag jobbat dagen lång.

Men ingen av dem alla
var skön som denna strand,
som Sandviken vi kalla
allt i vårt långa land.

Vi kom från norr och söder,
från Lövsta och från Ed,
vi blevo alla bröder,
och bruksherrn gav besked.

Vi mången skilling samlar
i fickans läderpung.
Av fyllda stopen ramlar
båd gammal och båd ung.

Hur länge ska vi sova
i kula höljd med jord?
Snart måste bruksherrn lova
oss hus med dukat bord.

ANDERS PERSSON (dalkarl)
(som vrider borren, höjer handen och säger):

— Håll upp med släggan, Mattsson. Det känns som det skulle börja bli torrt i hålet.
(Lyfter borren ur stenen och synar den. Tömmer en skvätt vatten i borrhålet).

ERIK MATTSSON, (värmlänning): — Dä va allt skrutt vad du var styv å hitta på. Har du länge hunne skriva ihop en tåcken där visa om rallarlivet i Sandviken. Men jag tycker allt, att du skulle hitta på nåt om värmlänningarna og.

ANDERS PERSSON: — Kommer föll, kommer föll, bara en får hållas. Dä ska va ro till sånt, och dä är inte tökt å skriva, när en bor i jordkula . . .

ERIK MATTSSON: — Nä, nog feck jag föll ordentligt tak över huvet. Jag kom ilag med ötte stycken upplänningar, Lövsta eller vad dä var sömma av döm var ifrån. Vi bor i en bryste när en bonne böligemmön hän öppåt åa.

ANDERS PERSSON: — Ja, hä va då fanken va dä strömmar folk te från alla hållen. Femton man kom dä igår från Leksandstrakten. Jag känner de fleste av dom, görstärka karar allihop. Men störst är Stark-Anders från Hjortnäs. När jag knoga mä hönom ve ett hamnbygge i Gävle, så tog han en rallarkärra fylld med sten och höll den på rak arm, medans kamraten hans drack ur en kanna öl . . .

ERIK MATTSSON: — Inte var dä föll dåligt gjort, men inte var dä föll nåt te å tal om häller. Hemma i Fryksdalen har vi en kär, som är så stark, så han int får lämna Värmland. Nä,



Dal-Britta har anlänt för att se om Perssons tumme.

han är så bra å ha, sa landshövdingen i fjol, närsöm en var till Storfors och fick si en — så länge han är kvar i Värmland, törs inga skrytsamma dalkarlar stick dit näsan ... Nog har ni duktiga karar i Dalarna, men den bästa av dem är nog i alla fall Dal-Britta här, som går å styr och ställer åt oss och är hemma med båd det ena å det andra.

JOHAN ZETTERBERG (upplänning)
(som stått och åhört samtalet mellan värmlänningen och dalkarln):

— Å, ni pojkar, ni är nog lite skräppiga bägge två, ni. Men nog sa du rätt, Mattsson, när du sa att Dal-Britta var den bästa masen i det här sällskapet. I förra vicka klådde hon opp två dalslänningar, som tittat för djupt i stopet å vurti närgångna ...
(Zetterberg får en ny klang i rösten, när han efter en liten paus fortsätter):

— Å i förrgår hjärte ho en granngumma te tvillingpojkar ...

MATTSSON: — Å, det dröjer väl int så länge, förrn din gumma är färdig og? Ho bar kjoln bra högt häromdan, såg jag.

ZETTERBERG: — Ja, inte tövar dä föll, om dä gamla märket står sej.

PERSSON: — Tal int så högt karar. Jag såg Britta mä kärran i schakta neröver, när jag var te ässjan ätter borrknippan nyss.

ZETTERBERG: — Tog ho kärra?...

PERSSON: — Ja, hä var föll nån upplänning, som hade kurka...

ERIK MATTSSON: — Ja, Dal-Britta är åv dä slage, så hon skulle kun stå för ett helt värmlandsbruk. Å dä behövs og fruntimmer med båd handlag och skinn på näsan te å ta re på allt, som väntar i Sandviken... Säg va tror ni förresten öm den här nye metoda te framställ stål? I Värmland var dä då ingen söm känd te' en, närsöm jag rest från Storfors, å dä är 'ndå e gammört bruk, där döm kan könsta.

ANDERS PERSSON: — Du menar en här bessemerbetoden? Jo, den har nog framtin för säg. Den första riktigt lyckade blåsningen gjord dom förrexten vid Edsken i Dalarna. Dom had go hjälp av dalfolke, som visste hur dä hela skull' tas.

JOHAN ZETTERBERG: — Ja, nog tycker då jag å, att dä ska va konstit, om dom kan få fram stål på den där väjgen. Ja hörde dom berätta, att dä va jussöm en stor tina, som dom hade järne i, å så skulle dom pressa luft genom en däjr tinan, å så skulle hä föll bli stål ginnom häj då. Nog sir hä lite konstit ut, om häj ska gå allt. Dom har ju försökt sej på dä i England, men hä ville jussom inte lyckas för dom däjr, å... jaja, ja ska föll inte säjga så mycket, men lyckas häj, så äjre föll bra konstit...

ERIK MATTSSON: — Å en här bruksherrn Göransson, han lär ju inte ens va hemma i järnhanteringa. Han är ju affärskär, å för en tocken å ge sej på en så vilyftig sak söm å framställe järn å stål... jaja, hä är ännasöm ja inte skull vill tro dä jag hällers.

JOHAN ZETTERBERG: — Ja, men vådligt duktig är han i alla fall...

ERIK MATTSSON: — Visst är'n dä. Ja har knafft sitt maken till kär å ligga i å följa mä allt, som sker hännä. Barsk kan han föll va iblann, men gemen å fölksam ä'n. Ja skull vill si bruksherrn hemma i Värmland gör söm en här Göransson: kömmer å slör sej ner illamä oss i schakta och tär sin smörgås mä öss andra. Ja, hä må var' att en int har så store begrepp om järn, men ja må säga dä, att öm hä är nån som ska lyckes, utan å va hemma i järnhanteringa, så ska dä va en kär åv Göranssons slag. Om en int visste han vore från Asker i Närke, så skulle en gott tro han var från själva Fryksdalen. Så djävle är en å ligg i...

ANDERS PERSSON: — — Ni hörde ju va jag sa, att dom har hitta på dä rätta metorderna borti Edsken i Dalarna. Dä är den enda lyckade blåsningen i hela världen. Å sen en bara lärt sej konsten, så är dä föll int nån fara sen. Sen är de ju bara fråga om pengar.

JOHAN ZETTERBERG: — Du sa någe, du Anders, såna snyter en inte ur näsan. Å ja har hört, att Göransson inte själv ska ha så mycke å komma mej. Låna — ja hä äjr enda utväjgen, å den är inte så nådig alla gånger.

ANDERS PERSSON: — Han har tillräckligt med kapital, har jag hört. Tvivlar ni på att Sandviken ska lyckas?...

JOHAN ZETTERBERG: — Nej, om ja hadde trott, att dä inte skulle gå å göra nånting i Sandviken, så hadde jag föll inte furri från Lövsta då inte...

ERIK MATTSSON: — Ja, int' tvivlar ja på Sandvikens framtid ja hällers. Men nog har dä sina sider å börj så här från början söm en kan säge mitt i ödemarka.

ANDERS PERSSON: — Dä kan du väl int säg, att dä här är ödemark. Bana har du redan och tåg, som far mä en fart som dä va fan själv flera gånger om dan te Gävle å Falun. På en och en halv timme kan du vär i stan, om du sätter dej på tåge.

ERIK MATTSSON: — Ja, ä dä int håken va dä går unnan ...

ANDERS PERSSON: — Visst, visst, och när du kommer till Gävle, har du hamnbåtar från världens alla hörn. Jag har knogat där med hamnbyggen, å du skull si en tocken sjöfart där är. Nä, gubbar, ni ska si att Sandviken har framtin för sej. När nåra år har gått, kommer här å resa sej ett samhälle, kanske lika stort som Rättvik, å hä är int nån vanlig bondby, dä vill ja lova.

JOHAN ZETTERBERG: — Å en häjr kanalen, som vi håller på å gräjva och som ska dra hela bruke, kanske en gång inte ens räcker å kyl åv verktygen i, för så stort ha bruke vurti. Du sir de ljust du Persson. Du kommer nog å lyckas du mej ...

ERIK MATTSSON: — Du menar att ångkraften ska dra hela bruke, sen allt vattne i ån gått i kylhoarna. Ni kan lägga opp dä, gubbar. Ja, funderte ett slag att jag skull spar ihop till en Amerikabiljett å far över. Men är dä så dä går å skape sej en framtid i Sandviken, så kan dä ju händ, att en stannar. Annars är dä og månge storforspojkar, som fått dä bra i Amerika ...

ANDERS PERSSON: — Å du, Zetterberg? Går du med Amerikagriller å?

JOHAN ZETTERBERG: — Naj, jag kommer nog å stanna. Göransson har lova mejg å få komma ner ve bruke, när dom drar på.

ANDERS PERSSON: — Till bessemerblåsningen?

ZETTERBERG: — Nej, jag hör till dä där lage upplänningar, som ska till hyttan.

ERIK MATTSSON,
(spottar i näven och fattar släggan):
— Nä, nu är dä väl bäst å hugg i igen, om hyttan nån gång ska bli färdig å dra på åt alla upplänningar.

(Mattsson höjer släggan. Persson sätter sig på stenen och börjar vrida borren. Efter några slag slinter släggan och slår Persson på fingrarna. Denne rycker åt sig handen och börjar jämra sig).

ERIK MATTSSON: — Få si! Var dä nog?

(Mattsson skyndar sig efter en storväst, som ligger på slänten, och virar in Perssons skadade hand i denna.)

MATTSSON,
(vänd till Zetterberg):
— Se till, att Dal-Britta kommer hit fort! Här passar hon nu bättre än å dra rallarkärror.
(Zetterberg försvinner som ett skott.)

PERSSON: — Dä var nog inte så farligt, tror jag. Ett ordentligt tjyvnyp var dä i alla fall, dä svider som eld.

MATTSSON: — Dä är rätt gry i dej, Persson. Du låter int åv dej i onödan. Du är som gubben Hallberg från Hälsingland. Du har väl hört talas om honom? Han, som råka ut för stenrase i hamn i Gävle.
(Lindar storvästen hårdare om handen, och man får det intrycket, att Mattsson talar för att Persson, som ser medtagen ut, ska tänka på något annat än på den skadade handen.)

PERSSON: — Va va dä mä Hallberg?

MATTSSON: — Jo, när han kom in till doktorn, så ville doktorn kapa benet på'n å ge'n träben i stället. Dä är ju så många, sa doktorn, som har träben och klarar sej bra mä dom. Men vet du va Hallberg svarte?

PERSSON: — Nä.

MATTSSON: — Jo, han sa: Hör han, doktorn, ge han fan i å kapa bene. Dä har vari så snällt å gått på i alla år, så dä är bäst å få ha dä kvar. Får jag ett träben, jag, så spricker dä bara sönder å så växer dä vägglöss i djävilskape.
(De skrattar bägge åt den mustiga historien. Man hör bråda steg, och ur kulisserna kommer Zetterberg med Dal-Britta i sällskap.)

DAL-BRITTA: — Hur ställer ni te dä här nu då karar? Har ni int lärt er slå rätt på borrn än, fast kanaln snart är färdig.
(Går fram till Persson och vecklar upp storvästen för att se på den skadade handen. Under tiden står Mattsson och Zetterberg tysta och ser på.)

DAL-BRITTA: — Kan ni förmå er å få hit lite vatten! Skölj ur ämbaret. Men dra inte haserna! — —
(Zetterberg försvinner med ämbaret. Dal-Britta plockar med Perssons trasiga hand.)

DAL-BRITTA: — Ni bär er åt karar, som om ni allri skulle

ha sitt en schakt förr. Snart få en väl gå å lära er borra sten å...

(Zetterberg skyndar in på scenen med vattenämbaret och ställer det framför Dal-Britta.)

DAL-BRITTA: — En trasa har ni inte förstås?

(Zetterberg och Mattsson ser på varandra.)

DAL-BRITTA,

(efter att en stund ha vaskat såret och spolat det rent från smuts från borren):

— Nå, vart dä nån trasa?

MATTSSON: — Traser finns väl. Men int så dom passar till sånt...

(Dal-Britta skänker de två männen en ilsken blick. Vänder sig bort, lyfter på kjolen och repar en remsa av särken.)

DAL-BRITTA: — Va stirrar ni på? Tror ni inte särken är ren nog för en rallartumme?

(De två männen står mållösa och tittar ömsom på varann, ömsom på Dal-Britta, som med stor färdighet virar tygremsan om Perssons tumme.)

PERSSON: — Dä var allt en lita nätt syförening du kom ut på, Dal-Britta.

DAL-BRITTA: — Ja, d u skulle nog passa bäst på syförening du. Stenborrar är nog för stora redskap åt dej...

(Medan hon ännu ordnar med bandaget, kommer en pojke inspringande på scenen. Andtruten vänder sig denne till Zetterberg):

— Du ska genast komma hem till mamma. Å så ska du ta Dal-Britta mä dej, för mamma har vurti sjuk.

ZETTERBERG: — Jistanes, va är dä jag hör? Är dä såna tider? Redan?

MATTSSON: — Va var dä jag sa, va var dä jag sa?

DAL-BRITTA: — Ja, hä räcker täll. Är dä int dä ena, så är dä dä andra.

ZETTERBERG (ivrigt): — Vi ger föll oss i väg då, Britta.

(Dal-Britta reser sig från omläggningen och lämnar i sällskap med Zetterberg och pojken scenen.)

MATTSSON (ser efter dem): — Undrar, tro, hur det skulle gå för oss, om vi inte hade Dal-Britta.

PERSSON: — Åcka handlag hon har med allting.

MATTSSON: — Ja, rådlös är hon inte minsann.

PERSSON: — Å särken offra hon.

MATTSSON: — Ja, kan du si. Näste göng du skriver ihop nå verser, så får du nog löv å tänke på Dal-Britta... (Paus)... örker du vri, tror du?

PERSSON: — Om du tart försiktigt, så ska jag försöka mä frisk-näven.

(Persson sätter sig gränsle över stenen och håller borren med höger hand, medan den andra handen vilar på låret.)

MATTSSON: — Ta upp visan igen. Det gick så lätt å slå ätter den.

(Persson tar upp arbetsvisan på nytt och sedan borrningen pågått en stund, faller ridån.)

Författare: CARL BJÖRK.

Scen III

Midsommarafton i gamla Sandviken.

Utom Anders Persson, Erik Mattsson och Zetterberg förekomma här

En öltappare,
Pelle Wahlund,
Konsuln,
Nykvist, smed,
Lindström.

Det är midsommar på 1880-talet. Scenen föreställer en festplats med en lövad dansbana i mitten. Till höger ett par dricks-kaggar på uppbyggda ställningar och vid kaggarna en man, som står och skänker ut öl till de omkringstående. Scenen är full av folk, som stojar och pratar. Klädseln är strängt tidstrogen. I ett hörn av dansbanan sitter en liten hornmusikkår och spelar tidens melodier, medan dansen går runt på den lövade dansbanan.

Många har druckit av ölet och är pratsamma. Musiken tystnar.

MASEN ANDERS PERSSON,
(drar värmlänningen Mattsson med sig i armen och går mot öltunnan):
— Hör du, Mattsson, nu lär vi allt ha oss en ordentlig påfösare igen.

(De håller fram sina stop till påfyllning, lyfter dem till munnen och tömmer i sig ölet med god smak. Sen de strukit fradgan ur mustascherna tar masen Anders Persson till orda.)

ANDERS PERSSON: — Det var fint öl Konsuln gav oss till bästa i år.

MATTSSON: — Jo du, den bryggarn bar inte ut maltsäcken oöppnad.

(Vänder sig till ölutdelaren):
— Jommar det i kaggen eller har du ett stop till?

ÖLUTSKÄNKAREN: — Åhja, än är gudskelov varken tunnan tom eller tappen tör. Räck fram stopet, så ska jag skvätta i åt dej.

(Värmlänningen och masen håller fram sina stop och får påfyllning.)

PERSSON: — Nu skulle vi allt ha Zetterberg här. Han skulle behöva en riktig glädjeknuff.

MATTSSON: — Han kommer, han kommer, min vän, men han slutar inte i hyttan förrän tie. Till dess ska det väl alltid finnas en tår kvar. Skulle det tryta här, så går vi förrexten hem till mej. Upplänningen ska ha sitt den här midsommarn som andra år.

PERSSON,

(ser värmlänningen in i ögonen):

— Du har rätt. Vi ska se till att Zetterberg får sitt. Minns du när vi börja här med kanalgrävningen? Hur jäkligt vi hade det. Men hur slitsamt vi än hade det, så höll vi ihop, dä gjorde vi...

MATTSSON: — Skål för alla glada stunder...

(Tömmer stopet i botten, men låter det sakta sjunka, under det han ser bort bland mängden):

— Sir du...

PERSSON: — Vad är det du tittar ätter?

MATTSSON: — Hej, Pelle Wahlund.

(Mattsson höjer stopet och vinkar åt Wahlund, som nalkas, lite suddig redan):

— Va, sir jag, är du ute och firar messommar? Du slapp ifrån Fia?

WAHLUND: — Gosse, ängslas inte för Fia, du, hon är nog i gott förvar.

(Värmlänningen och masen ser förvånade på varandra.)

PERSSON: — Du menar väl inte, att du låst in käringen? Nej, känner jag Fia rätt, så är det nog hon som låst in dej, Pelle...

PELLE WAHLUND: — Där träffa du rätt på spiken, masen. Fia låste in mej. Hon fick ju nys om att jag vart bjuden till

ingenjör Lindskog, och hon unnade mej inte den lilla midsommarfröjden, förstår du. Men hon glömde att låsa fönstret...

PERSSON: — Kan en få skåla med den utflugna fågeln. Efter en sån resa behöver du nog en i vändera stövelskafte.

MASEN och VÄRMLÄNNINGEN: — Skål för Pelle Wahlund.

WAHLUND: — Nu går vi gubbar. Vi går allri trygga för Fia här. Hon ska ha sin vanliga sväng med bruksbokhållarna...

(Det muntra sällskapet drar sig bort i fonden. Musiken tar upp en gammal polska, och samspråket drunknar i musiken och dansklappret. Omsider tystnar musiken på nytt, och de dansande intar sina platser. Till sällskapet har nu slutit sig konsuln och hans familj. Medlemmarna av konsulfamiljen slår sig i språk med bruksborna. Konsuln själv slår sig i samspråk med smederna Nykvist och Lindström, som svärmar kring öltunnan.)

KONSULN: — Nå, gubbar, får ni något till bästa?

NYKVIST: — Å, tack goda konsuln, ölet är prima, och inte fattas det nåt. Än har vi inte hunni te jästen.

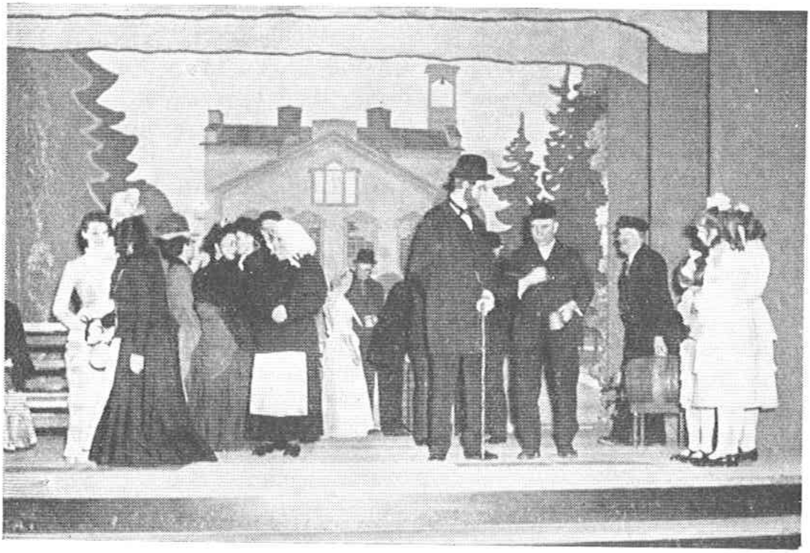
KONSULN: — Det låter ju gott. Det är riktigt att ni tar för er. Bra väder har vi fått efter allt regnande på försommarn. Hur går det med dina potatisland, du Nykvist? Dom låg lite lågt ner mot myren, men kanske klarar dom sig?

NYKVIST: — Nåå, goår blir dä inte på dä lande, men jag feck ett litet stycke i år mä tjänligare jordmån hos en bonde upp i Högbo. Där satt jag fem halvspänn managoler, och mä den goda gödslingen dom fick, så bör jag kunna få tie tunner igen.

KONSULN: — Du begriper dej bra på jordbruk, hör jag. Men så kommer du inte för ro skull från Uppland. Hur gick det för gumman din nu då? Var det elfte barnsängen? Du var liksom lite orolig sist, jag råka dej, för hur det skulle gå?...

NYKVIST: — Å, det gick allt väjen, konsuln. Och den här sistingen blev allt en pojke, han mä.

KONSULN: — Ja, jag får gratulera dej, Nykvist, och du ska hälsa från mej till gumman din. Men det blir väl ingen mer för er nu efter den här sistingen, som du uttryckte dej?...



Konsuln resonerar svinuppfödning med en av smederna.

NYKVIST: — Å, jag lovar ingenting bestämt. Si, konsuln, det är inte gott att hålla i det, som man inte har i händerna...

KONSULN (skrattande): — Ja, si dej, Nykvist, kan man nog inte ta på den gren man sätter dej.
(Vänder sig till Lindström):
— Du, Lindström, du har väl gris i år också?

LINDSTRÖM: — Har allt så, konsuln. Det var en Vålabonde hit på Markus-dan i slutet av april, och av honom köfte jag en vacker sugga på sex vicker.

KONSULN: — Du hade visst sugga i fjol också, Lindström?

LINDSTRÖM: — Ja, det är liksom säkrast med suggor. Lyckas inte snäppningen riktigt, så är de här galtarna inte riktigt å lita på. Salt fläsk kan bli drygt i tinan mot vårn, även om fläske var prima från början, men fränt galtfläsk ska en akta sej för. Förrexten, jag ska säga, att en får lov att skilja på suggorna mä. Det finns så många sorter...

KONSULN: — Å det kan en förstå...

LINDSTRÖM: — Ja si om en vill ha en lättstilld och snäll sort, så ska en skaffa sej en sugga med kort tryne. Hon blir korvig och stinn och ger mycke ryggfläsk. Mindre blir det under buken. Dom långtryniga ger mer bukfläsk, men i stället är dom hårdstilldare och blir gärna skrangliga sir han, konsuln.

KONSULN: — Du har gott förstånd på grisar, Lindström. Men det skulle inte skada, att du såg om ströet lite bättre. Jag gick förbi stian din i förra veckan, och fastän det var nytt strö i bussen, så blev doppskon våt, när jag stack ner den i halmen... Jaja, men det är ingenting att grubbla över i dag, Lindström. Vid ånghammarn är du väl så styv som din far, och ändå hörde han till de starkaste och pålitligaste här, när kanalen grävdes.

LINDSTRÖM: — Ja, far tyckte han å att det var roligt å vara mä på den tiden. Han berätta ofta för oss om de åren, innan det liksom tog riktigt fart här i Sandviken.

KONSULN: — Låt oss skåla nu för den tiden, Lindström.

(Den, som står och skänker i ur kaggen, tar ner en stånka åt konsuln. Även Nykvist, som stått i närheten och lyssnat, stiger nu fram med stopet för att få påfyllning.)

NYKVIST: — Lätta lite på svicken åt mej mä...

(Alla tre höjer stånkorna och dricker med andakt, Nykvist och Lindström i botten. Under tiden ceremonin pågår, ser man ett par män vända sig mot varandra. De växlar några repliker):

— Dä borde väl va nog nu, tycker jag.
— Ja, såna bälgvasar.
— Dä kommer å bli mycke å göra för den nya logen.
— Jo, du, nog har den en mission, minsann.

(När de slutat dricka, vänder konsuln sig till de övriga):
KONSULN: — Häråt, bruksbor.

(Smederna och smedborna strömmar till från alla håll. Konsuln ser ut över skaran.)

KONSULN: — Ja,här fattas visst ingen i dag. Jo, kanske jag saknar en och annan ungdom, som jag skulle velat ha här på midsommarafton. Men dansen går ju också i Ovansjö. Jag

vill inte, att mitt folk ska fara till andra socknar och råka illa ut. Vi känner alla till, hur det gick i fjol... Men stig fram nu och fyll i stopen allesamman och låt oss dricka varandra till för en trevlig midsommar på Sandviken.

(Alla utom de två nykteristerna dricker i botten. Under det att det drickes, kommer Pelle Wahlund och några andra drällande in på scenen, ganska beskänkta. Men hack i häl efter dem kommer Fia och andra kvinnor, som tar männen i armarna och sliter dem med sig ut genom kulisserna. Genom kulisserna ljuder Pelle Wahlunds röst.)

PELLE WAHLUND: — Skål för Fia!

(Kvinnoröster gormar ur fonder, men ljuden drunknar i musiken som stämmer upp till en vals. Bland de dansande märker man konsuln och en och annan bokhållare, som med stramt uppvridna mustascher för konsuldöttrarna runt på dansbanan till musiken. Även en förlig smedyngling har slagit sin arm kring en av konsulfamiljens damer och svingar henne runt efter musikens taktfasta toner. Efter en stund faller ridån.)

Författare: CARL BJÖRK.

Scen IV

På smedens kammare.

PERSONER:

Johan Zetterberg,
Erik Mattsson,
Göran Fredrik Persson.

Tre män sitter i ett enkelt rum tillhörande en arbetarfamilj. Värden är en gammal man, blek och tärd. Han är svårt sjuk, och han är medveten om, att han snart ska dö. Hans namn är Johan Zetterberg. De två andra är en äldre man, Erik Mattsson, och en yngling, Göran Fredrik Persson. Zetterberg ligger på den bäddade sängen, lätt klädd, de två andra sitter på stolar invid sängen och samtalar med honom. I fonden finns ett öppet fönster, utanför vilket vårens vindar fläktar i trädkronorna. Man ser en flik av en fasad och ett tak. Några personer strövar fram och tillbaka på andra sidan gatan. Från ett avlägset fjärran hör man Internationalen spelas.

JOHAN ZETTERBERG (som talar icke utan ansträngning): — Tror du, Erik, att det blir god tillslutning?

ERIK MATTSSON: — Varenda medlem kommer säkert, och jag har hört, att också en del gävlebor kommit med tåget.

ZETTERBERG: — Det är en underbar dag. Aldrig trodde jag, att jag skulle få uppleva detta. Bara inte bruksherrarna är ute och ser till att det blir avskedanden igen på måndag...

MATTSSON: — Det ska vi väl inte tro. Vi har satt ut folk överallt och gett stränga order om, att ingen får företa sej något, som kan ge anledning till anmärkning från ordningsmaktens eller bolagsledningens sida.

GÖRAN FREDRIK PERSSON: — Vad ni ändå är fega, gubbar! Hur ska det gå för oss att överta makten, om vi ska gå med hjärtat i halsgropen, när vi demonstrerar? Vad gör det, om dom avskedar oss? Vi ska ju i alla fall vilken dag som helst överta samhället och industrien...

MATTSSON: — Det är bra, att du är trosviss och säker på din sak, Göran Fredrik, det var far din också, allas vår präktige kamrat Persson från Leksand, men det är inte så säkert, att makten kan övertas så fort som många av oss hoppades.

GÖRAN FREDRIK: — Ska vi proletärer ta hand om framtiden eller ska vi inte? Jag har varit med i diskussionsklubben i två år, och vi har pratat och diskuterat om hur vi ska bekämpa kapitalismen och bygga upp det nya samhället. Vi kan vår Marx och vår Engels. Vad sa inte Palm, när han var här sist på Pintorps-tomten: Jo, ner med kapitalistdjävlarna, sa han. Fram för prolitariatets frigörelse, sa han. Ska vi ta honom på allvar? Eller är såna ord prat bara till söndags?...

ZETTERBERG: — Du har den rätta elden, Göran Fredrik, det är såna som dej som arbetarrörelsen behöver i sitt revolutionerande arbete. Naturligtvis kommer du att få vara med den dag, då proletariatet övertar industrin och hela samhällsmaskineriet. Men dom gamla får nog vara glad, att ha fått vara med och göra grovarbetet... Och jag får vara stolt över, att jag fått uppleva den dag, då Sandvikens arbetare anordnar en egen demonstration...

GÖRAN FREDRIK: — Du, Zetterberg, du glömde en sak, som vi ska bekämpa.

ZETTERBERG: — Och vad då?

GÖRAN FREDRIK: — Kyrkan, vet jag. Prästerna...

(Zetterberg ser bort förbi Göran Fredrik och ut genom fönstret, men svarar inte.)

GÖRAN FREDRIK: — Du svarar inte? Har du glömt bort, att vi ska avskaffa kyrkan och prästerna? Det har ju Viktor Lennstrand och Palm och en mängd andra sagt, och det ser vi väl själva, att religionen är ett opium för folket. Har vi inte

sjungit proletärernas egen kampsång om oket med påskriften bed och försaka, som länge oss nedtryckt i mörker och nöd! . . . Åh, jag vet hur jag känner det:

Nej, blev jag så tusen och tusen år
jag glömmer det aldrig, nej!
Så länge ett pulsslag i kroppen slår,
dör glödande hatet ej!
Och hjälpte en skrift av mitt eget blod
och väckte den trälarna opp,
jag skulle förlösa mitt hjärtas flod
till brusande hejdlöst lopp.

ZETTERBERG: — Jo, visst, Göran Fredrik, ska vi avskaffa kyrkan och prästerna. Men därmed tror jag inte, att vi har avskaffat religionen . . .

GÖRAN FREDRIK: — Vad menar du? Är det inte prästerna, som hittat på religionen för att hålla oss nedtryckta i andligt mörker?

ZETTERBERG: — Nej, vet du, jag tror inte, att det är prästerna, som hittat på religionen. Den hittade vi nog på själva, även om vi inte hade prästerna.

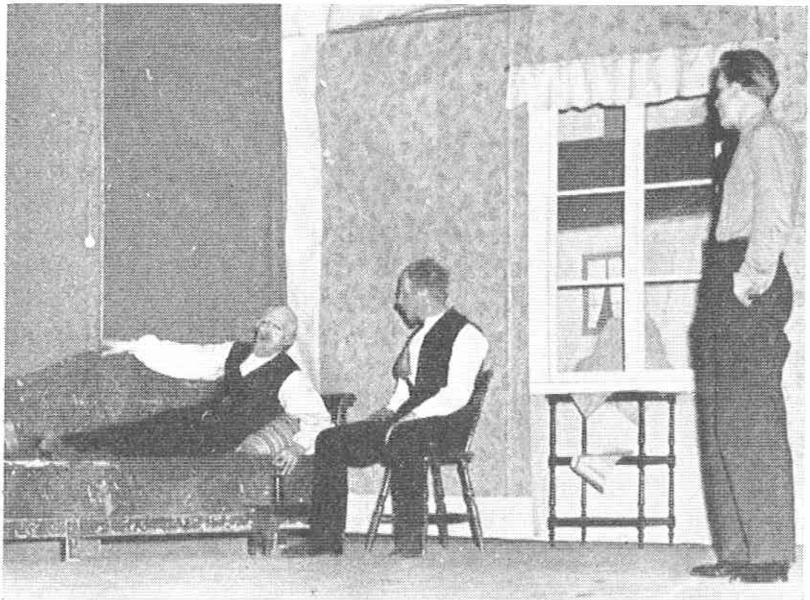
(Göran Fredrik reser sig och går fram mot fönstret, där han vänder sig mot Zetterberg.)

GÖRAN FREDRIK: — Du talar så konstigt. Då är du ju inte fritänkare. Då tänker du ju inte som vi andra ateister.

ZETTERBERG: — Jo, det gör jag nog på sätt och vis, men det är en och annan sak som tett sej lite annorlunda för mej, när jag legat här i min ensamhet. Såna funderingar kommer ingen ifrån. Säkert inte du heller, Göran Fredrik. Fast du inte kommit dit än.

MATTSSON: — Du ska inte ta det så hett, Göran Fredrik. Du tvivlar väl inte på Zetterberg. Du vet, att ingen har vågat så mycket för proletariatets frigörelse i Sandviken som han.

GÖRAN FREDRIK: — Förlåt mej, om jag blir häftig. Jag har så svårt att dämpa elden inom mej. Elden, som brinner för er skull, för allas vår skull, för vår stora gemensamma sak, som är den stora frigörelsen ur förtrycket.



Zetterberg: — Du ska ta det som ett kärleksverk, Göran Fredrik.

MATTSSON: — Vi förstår dej, vi förstår dej, Göran Fredrik.

ZETTERBERG: — Den heliga elden har du, Göran Fredrik, men får jag säga dej en sak: Du ska lära dej att inte hata...

GÖRAN FREDRIK: — Hata?

ZETTERBERG: — Du ska ta det som ett kärleksverk.

GÖRAN FREDRIK: — Jag förstår vad ni menar. Jag vet, att hatet inte vann några segrar. Men är inte min insats kärlekens? Är jag inte beredd att offra allt för den stora gemensamma saken? Tag allt vad jag äger, mitt arbete och vad ni vill, men beröva mej blott inte det dyrbaraste jag äger — tron på framtiden och det rättas seger. För den vill jag strida och stupa, om det så gällde. Vad är vi människor, om vi inte ägde våra höga ideal? Vad är det, som ger oss värde, om det inte är våra höga strävanden, våra drömmar och våra verk. Tag bort det stora, som människan skapat under tiderna, och kvar

blir bara djuret, slaven. Nog finns det människor. De myllades ner i det förgångna, men det väller upp nya i framtiden. Det ska ständigt bli nya människor. Men vad intresserar oss egentligen människorna? Inte ett dugg, om de inte förmått skapa något bestående, något som lever kvar i deras gärningar och verk. Ni kamrater, om er ska det heta, att ni bara levat — och svultit. Svultit ihop industrin och rikedomarna. Men vi unga, vi ska bygga upp framtiden. Det blir vår stora mission. Om oss ska det en gång heta: se deras verk! De skapade den nya tiden! Och i den nya framtid, som är vår, där ska också kärleken råda. Ni gamla, lita på oss! Vi ska lösa uppgiften...

(Göran Fredrik går fundersamt mot fönstret och blir stående och ser ut efter gatan. Där utifrån hör man röster och ser man folk gå fram och åter. Göran Fredrik går fram till de två männen vid sängen.)

GÖRAN FREDRIK: — Kanske jag bör gå nu, om jag ska hinna upp till Pintorps-tomten. Var det något särskilt du ville?

ZETTERBERG: — Jag är glad över att det finns sådana ungdomar som du, Göran Fredrik. När du kommer ner till Pintorps-tomten, så ska du hälsa till Branting. Jag träffade honom en gång i Gävle, när han talade där på ett majmöte. Lycka till, att det går bra för er allesamman.

(Göran Fredrik går mot dörren, sedan han tryckt Zetterbergs hand.)

ZETTERBERG: — Göran Fredrik!

GÖRAN FREDRIK: — Vad var det du ville?

ZETTERBERG: — Ta den här med dej och lägg den i kollektbössan. (Tar upp en krona, som han har liggande i portmonnän under huvudkudden). — Det är inte mycket, men det var också längesen jag tjänte en slant. Men när jag inte kan hjälpa till med något annat, så vill jag i alla fall bidra med en slant. Jag vet, att det kostar så mycket med talare och musik och allt.

GÖRAN FREDRIK (ser på Zetterberg och tvekar): — Ja, men kan jag ta emot en så stor slant av dej, som inte kan tjäna ett öre och kanske aldrig får komma tillbaka till järnverket...

ZETTERBERG: — Ta den, om det så vore min sista skärv. Det är ju det enda jag kan göra. Nu...

(Göran Fredrik tar slanten, går ut genom dörren.)

MATTSSON: — Vilka pojkar vi har, som tar upp arbetet efter oss. Göran Fredrik är allt bra lik far sin. Han tror på något. Han vill något.

ZETTERBERG: — Men han får nog lära om. Det är långt till målet än. Eller vad tror du, Mattsson?

MATTSSON: — Vet du vad jag tror?

ZETTERBERG: — Vad då?

MATTSSON: — Det blir svarta listan, om han går på i den där stilen.

ZETTERBERG: — Jaja.

MATTSSON: — Och sen Amerikat, som för så många andra, som stritt för sina kamrater. (En stunds paus, varunder Zetterberg faller i begrundan). — Vad är det du funderar på?

ZETTERBERG: — Jag tänker på namnet Göran Fredrik. Det hette konsuln också.

MATTSSON: — Ja, hur många ungar var det inte, som i dopet fick hans namn. Det ansågs fint att ha barn med samma namn som bruksherrn. Och det får man då säga, att kunde våra barn få samma gry som konsuln, så skulle de nog ta sej fram här i livet.

ZETTERBERG: — Ja, intet ont om honom. Han krävde mycket av andra, men han krävde också mycket av sej själv. Och att han och dom som kommit efter honom inte kan förlika sig med socialismen är väl bara naturligt. Bruket är deras, och när vi vill ha medbestämmanderätt på arbetsplatsen, så är det naturligt att de stretar emot vad dom förmår. Men vi ska segra. Den nya avdelningen växer för var dag. Och den här majdemonstrationen kommer nog att betyda en stor uppryckning.

MATTSSON: — Visst ska vi nå vårt mål. Fast strider får vi nog bereda oss på.

ZETTERBERG: — Ja, det brinner i knutarna lite varstans. Arbetarbladet har haft mycket att berätta om fackföreningsstrider under den sista tiden.

MATTSSON: — Ja, tänk du, att vi också har fått vår egen tidning, där vi kan lägga fram våra åsikter.

ZETTERBERG: — Och det förhållandet, att vi inte törs läsa den, utan lär ha den stucken under arbetsblusen och smyga oss hem med den är bevis nog, att tidningen är bra och av rätta kulören.

MATTSSON: — Ja, gamle gosse, vi är på god väg, vi har det väl förspänt. Vi kan lugnt arbeta vidare mot framtiden.

(Genom fönstret hör man på nytt tonerna av Internationalen, som först ljuder svagt och sen växer i styrka, samtidigt som man hör röster, som tar upp sången.)

ZETTERBERG: — Nu kommer dom...

MATTSSON: — Ska jag hjälpa dej fram till fönstret?

ZETTERBERG: — Tack.

(Mattsson fattar Zetterberg bakom ryggen och hjälper honom upp från bädden. Zetterberg får ett förklaringens skimmer över sitt ansikte. Stödd mot kamraten går Zetterberg sakta fram till fönstret och sätter sig på en stol i väntan på majdemonstrationståget.)

ZETTERBERG: — Äntligen. Äntligen. Tänk att jag till sist fick uppleva detta ögonblick...

(Man ser en skara män med röda fanor tåga förbi fönstret. Hornmusikkåren spelar Internationalen och efter följer en trupp män, som stämmer upp sången och sjunger den ljudligt, medan Mattsson och Zetterberg står i fönstret och vinkar ut mot gatan. När de passerat och sången avtagit, ser man Zetterberg stryka en tår ur ögonvrån. De båda männen står stumma och ser ännu ut genom det öppna fönstret.)

MATTSSON: — Du, Zetterberg, där borde du fått vara med, du som gjort så mycket för den idén.

ZETTERBERG: — Jag var med. Ingen var mera med än jag...

(Mattsson hjälper kamraten sakta tillbaka till sängen.)

ZETTERBERG: — Tack ska du ha för att du kom upp och hjälpte mej. Du kan komma upp sen också och tala om för mej hur det hela varit.

MATTSSON: — Zetterberg, du ska få besked.

(Ridån faller.)

Författare: CARL BJÖRK.

Scen V

Storstrejk.

PERSONER:

Fadern (Rikard Erlandsson, fackföreningsordförande).
Modern (Augusta, dennes hustru, många barns mor).
Mauritz, äldste sonen, en av strejkagitatorerna.
Inger, dennes fästmö, icke längre i Sandviken.
Henrik-Johan, yngste sonen.
Agnes, yngsta dottern.
Förste arbetskamraten.
Andre arbetskamraten.
(Två söner i familjen, redan i Amerika).

Scenen: Ett smedskök på bruket. Fattigt och sparsamt möblerat men sopat och rent. I fonden ett fönster med bord, där Agnes sysslar med att laga upp en klänning. Till vänster ingångsdörren med klädhängare, till höger dörr till kammaren ("kallrummet"). I bortre högra hörnet spisen, vägghylla med skinande kastruller, vid spisen en hög med vedpinnar.

Tiden: Dagen för strejkens avblåsning. Eftermiddag, med tilltagande skymning.

AGNES, (sysselsatt, som framgår av scenanvisningen, medveten om broderns inträde men skänker det ingen uppmärksamhet).

HENRIK-JOHAN:

(In utifrån. Han är smutsig och nersölad av landsvägsluffande. Slänger ryggsäcken slarvigt ifrån sig på golvet.)

— Är far hemma?

AGNES (tyst, snörper med mun och tråd).

HENRIK-JOHAN: — Är far hemma? sa jag!

AGNES (ser inte upp): — Ser du honom? Under möblerna ligger han inte. Dom är lätt räknade.

HENRIK-JOHAN (går fram mot systern): — Äh, seså — fnurra inte, Agnes. Jag tänkte han låg och tog igen sig i kammarn.

AGNES: — Räcker det inte med en? Mor ligger!

HENRIK-JOHAN: — Det menar du inte. Mor ligger! Nä, nu tror jag världens sista stund är kommen. Herre Gud, Agnes — är mor sjuk? Ja, jag tyckte väl hon sett lite blek ut sista dagarna — — —

(Dörren till kammaren öppnas. Modern kommer in. Syskonen byta ängsliga ögonkast. Hon går litet ansträngt samlat men talar efter vanligheten lugnt. Man ser att hon är van att bli åtlydd:)

MODERN: — Sitt närmare fönstret, Agnes! Det skymmer tidigt nu om dagarna. Spar på ögonen flicka. Ljusbitarna spar jag själv. (Till Henrik-Johan): — Häng upp ryggsäcken pojke. Det är inte nödvändigt ha det slarvigt fast man är fattig. (Vänligare): — Jaså du är hemma igen, Henrik-Johan.

(Ordnar i spisen; över axeln)

— Nå-å — — —

HENRIK-JOHAN (med ett försök till munterhet, sedan bittrare): — Inte ett fläskben, morsan lilla. Inte en chans! Behövs inga svartlistor! Räcker att man är från Sandviken. Oss tar varken skogen eller banan, varken herrar eller bönder. Vi duger varken till kolare eller rallare. Vi duger bara att gå under eller att — "g o o v e r".

MODERN (härmar): — Go over, jag vill inte höra på ditt snack. Gå över! Räcker det inte med Mauritz som är portförbjuden i sitt eget hem. Räcker det inte med Edvard och Karl, som redan gett sej över. Har dom inte folk nog i Amerika för att hålla sitt i gång utan att dom ska behöva ta dit mina pojkar att dra veven? Är det så trångt här i landet att ni inte får plats, (bittrare): Eller är det kanske så att ni inte vill stanna, att det inte duger för er härhemma? Det kanske inte är stort nog

för er det här "countrit", som ni sägen, för era stora ord och era storslagna planer?

(Går mot dörren, där en torgkorg står, och börjar långsamt ta på sig schalen och den gammelmodiga hatten.)

HENRIK-JOHAN (tar ett steg mot modern; pojkaktigt häftigt): — Du menar inte att du tänker uppmana oss att ge upp, mor! Du tänker inte säga oss, att vi ska stanna här och svälta, tills vi bli mjuka så vi äter herrarna ur handen. — Du tänker inte — — —

MODERN (nu färdig) — Jag tänker inte. Jag har inte tid att tänka. Jag är inte stor nog att tänka (vacklar till en smula, varvid Henrik-Johan tar ett steg emot henne, liksom för att stödja henne och Agnes oroligt reser sig från sin sömnad). Jag är här för att se till att vi kan leva. Att åtminstone några ska överleva — — —

AGNES (lämnar sömnaden och springer fram): — Gå inte, mor. Du får inte. Jag vet att du inte orkar. Jag vet att vi äro avskyvärda. Ge mej korgen. Låt mej försöka med handlarn! Jag kan lika väl få ett avslag som du.

MODERN: — Du tror kanske inte jag orkar för jag gick åt kammarn ett slag. Jag ska säga dej. Jag vila inte. Jag låg inte på sängen. Jag låg vid sängen. Ja, jag bad. Någon ska' göra det också, när alla andra slåss! Man får ha litet krafter över, när andra falla ihop. Jag har frid. Man får lov att ha frid över så det räcker för de fridlösa!

HENRIK-JOHAN: — Men mor — jag menade inte —. Du får inte tro — — —

AGNES: — Mor ska alltid göra allting för oss. Det är inte rätt. Det är både synd och skam.

MODERN (strävt): — Synden och skammen kommer inte på det viset, flicka lilla. — Ja, tag vara på minuterna, Agnes. Snart är det mörkt. (Går).

AGNES

(Går långsamt tillbaka till sömnaden och tar liksom i tankarna upp den. Söker trä på en nål i skymningen. Misslyckas och smyger till en låda, varifrån hon fiskar upp en ljusstump. Tänder den och sätter den på staken. Det knackar på ytterdörren. Henrik-Johan går försiktigt och öppnar.)

HENRIK-JOHAN: — Mauritz!

AGNES: — Mauritz. Hur vågar du? Vet du inte att far blir vräkt om dom får se dej här!

MAURITZ (övermodig, nästan munter): — Jag vågar mycket, jag, när mörkret faller på. Det är precis som när man var barn. Jag är modig värre när jag bara har en hand att hålla i.

(Drar med sig sin fästmö in. Hon är ung, en aning äldre än Agnes, också bättre klädd, med en aning stadskultur. De två flickorna titta prövande på varandra. Pojkarna skaka hand.)

INGER: — Det är jag som är modet alltså!

AGNES (spänt): — Det låter allt en smula anspråksfullt tycker jag. Har du stigit så i rang du, sen du kom från Sandviken.

INGER (öppet och varmt): — Ja, det är anspråksfullt, Agnes. Jag är anspråksfull. Jag tänker bli något för Mauritz. Jag tänker stå vid hans sida. Jag tänker förbli hans kamrat. Jag tänker bli hans kvinna. Du har rätt. Jag är anspråksfull. Jag är mycket anspråksfull (ler öppet och lyckligt mot Mauritz, som varmt och förläget besvarar blicken).

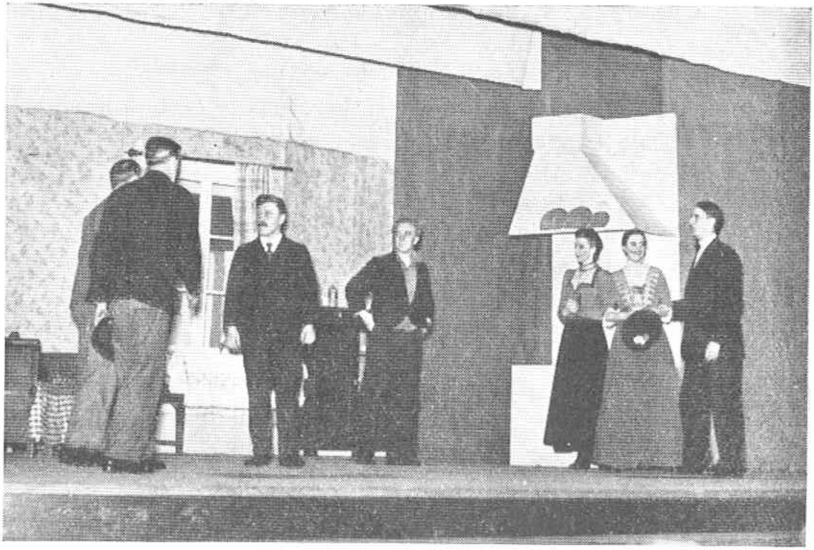
AGNES: — En strejkagitators flicka! En landsvägsluffares kvinna! (Häftigt): — Har den äran. (Niger).

HENRIK-JOHAN: — Agnes!

AGNES (brister i gråt): — Ja, jag är le, jag är otäck, jag är avskyvärd, jag är vad ni vill. Men jag är trött på det här. Jag är trött på er kamp, på ert hat, på era eviga deklamationer. Jag är trött på att vara hungrig och fattig.

(avväpnande, liksom för sig själv): Jag vill ha lite munterhet och glädje, medan jag ännu är ung. Jag vill bli älskad. Jag vill bli famnad. Jag vill ha ett hem. Jag vill ha ett barn (ropar) för jag har ett barn — för jag väntar ett barn (alla rycka till). Vi vänta det båda (lugnare) och vi kan inte få varandra nu. Och han hänger med dom andra i gathörnen. Och han ränner med dom andra åt skogen. Och vi gråter i varandras armar ibland. Och det är en ynkedom.

(rätar på sig:) Ja, ja, ja. — Jag vet alltihop. Jag vet att man inte får svika. Jag vet att ni allesammans äro bättre än jag.



"Det blev fred, kamrater!"

Att man ska vara solidarisk. Att man ska offra! Men jag vill inte offra min vän. Och jag vill inte offra min ungdom. Jag är solidarisk mot livet, jag. Jag vill leva, jag.

(tar ett steg närmare). — Inger — förlåt mig. Du är bättre än jag. Du är bättre kamrat. Ni orkar ju ni två. Ni får väl bygga det nya, då, det nya samhället, som ni talar om, ni som duga till det. (mitt emellan gråt och skratt): — Jag får väl göra som vi gör här i bolagshuset: flytta in när det blir färdigt.

MAURITZ (går tillika med Inger fram mot Agnes): — Stackars lilla bråkiga, hungriga, modiga syster vår. Som om vi inte visste hur du haft det. Som om vi inte förstått, länge, hur det var fatt. Tror du inte vi känna missmodet inom oss ibland, upproret liksom mot själva upproret, mot hela denna kamp, som inte ger en tid att leva, att vara munter och rättfram eller ens riktigt rättvis ibland. Jag ska säga dej. Jag orkar inte vara tvärsför längre jag heller. Jag ger mig i väg jag också — — —

HENRIK-JOHAN och AGNES: — Amerika! Du menar inte att du också — — —

INGER (leende): — Jo, han menade det. Men han har ändrat sig. Han menar det inte längre!

MAURITZ (med en varm blick på Inger): — Ja, hon har övertalat mej. Eller rättare. Hon har övertygat mej. Vi stanna här båda. Jag förstår kamraterna som resa. Senast i går var det tio nya på förbundsexpeditionen och ordnade pass. Men jag vet inte hur det är. Jag är väl inte emigrant i blodet, inte i hjärta och njurar. Därborta skulle jag kunna göra storverk, jag skulle få vara med om storverk och se storverk skjuta i höjden. Där finns ju utrymme och rymd för sånt. Men ser ni, jag kunde inte få göra det enda storverk som det lönar sig att göra: att förvandla det här gamla landet, att bygga ett nytt samhälle, som har plats också för din lilla fattiga lycka, Agnes.

(Det knackar på dörren. Henrik-Johan låser försiktigt upp medan Mauritz och Inger dra sig undan i en vrå. Två arbetare stanna alldeles innanför dörren.)

FÖRSTE ARBETAREN: — Är Rikard kommen?

HENRIK-JOHAN: — Far har inte synts till på hela eftermiddagen.

DEN ANDRE ARBETAREN: — Se, vi väntade länge på avdelningsmötet. Han är uppe med de andra styrelsegubbarna för en sista förhandling. I dag avgöres det. Ja, du vet ju själv, Mauritz. Det är enkelt nog: fred eller strid till sista andetaget.

HENRIK-JOHAN: — Far sa inget om att han hade så stora ting i görningen. — Han — — —

(Dörren skjuts upp och fadern, en satt, bred gestalt stiger in genom dörren, medan kamraterna lämna honom plats. Det blir tyst i rummet medan han hänger upp sin våta rock och hatt.)

FADERN: — Det tar i och regnar, tror jag. Nej, se är du här, Mauritz. Det var djärvt. Det var kanske litet *för* djärvt — eller det *kunde* ha varit det. God kväll, Inger.

(Nickar åt de båda yngsta, går betänksamt fram till de båda kamraterna vid dörren och säger långsamt och med eftertryck):

— *Det blev fred, kamrater!*

(Alla rycka till, i olika stadier av upphetsning.)

BÄGGE ARBETSKAMRATERNA I MUNNEN PÅ VARANDRA: — Vad blev villkoren? Får alla komma ner igen, Rikard?

DEN FÖRSTA: — Ja, för annars jä — — —

DEN ANDRE: — Ja, för annars fortsätter vi. En för alla och alla för en! Och ha ni svikit oss på den punkten, Rikard, ha ni gjort ett skamligt avtal, då stryker vi er ur kamratkretsen. Då hör ni inte till oss mera.

FADERN (i lugn värdighet): — Allt som verket dras på och order kommer in, kommer alla ner.

FÖRSTE ARBETAREN: — Alla?

FADERN: — Ja, så gott som och allt som arbetstillfällen medge.

ANDRE ARBETAREN: — Inga trakasseringar? Inga politiska avskedanden?

FADERN (kallt): — Inga trakasseringar!

DEN FÖRSTE ARBETAREN: — Ja, då får vi tacka dej då, Rikard, för ett gott arbete.

DEN ANDRE ARBETAREN: — Det ska bli förbaskat skönt att få gå ner igen. Det finns ingen grannare musik än verkpipan, när allt kommer omkring — till och med när den rycker en ur slafen. —

DEN FÖRSTE: — Ja, det har inte låti bra med den här tystnaden! Ja har stått oppa vid kyrkan ibland och sett ner över de öde verkstäderna: ingen rök ur skorstenarna, inget slammer, inga eldkvastar ur hyttan; nä, vet ni, pojkar, då kan ja inte låta bli att tänka på gammelfar, där han ligger hemma, slagrörd, och sir och sir på sin döda hand på täcket. En slagrörd hand — där har ni verket när det tystnar, när det stannar. Ja tycker inte om'et. Ingen av oss tycker om'et — — — (avbryter sig) — Men ja pratar! Nu ska jag hem till gumman. Det ska nog muntra upp henne litet, stackarn. Våra fruntimmer ha inte haft det får smålätt dom heller.

FADERN (nickar vänligt bifall): Nä, nä — — — nä, nä.

DEN ANDRE: — Men först ska vi till avdelningen. Kommer du med, Rikard?

FADERN: — Jag kommer därifrån! Dä ä klart, pojkar. Omröstningen gav inte många nej. —

(Bägge arbetarna stå tysta ett ögonblick; så trampa de värdigt fram, trycka hans hand och gå. — Rikards anhöriga komma fram och omge honom.)

HENRIK-JOHAN: — Så att då har man jobb igen. Heders far!

AGNES (glad, rörd): — och då, och då — — —

FADERN (klappar henne på kinden): — Ja, då får du kanske hem åt barnet — (Vänder sig till Mauritz): — Så att nu förstår du vad jag menade. Bolagets förbud för dej att vistas här hemma upphör automatiskt. Du är välkommen hem, pojke.

MAURITZ (litet förlägen men ivrig): — Men det blir nog en omväg ändå, kära far. (Tar Inger vid handen): — Ser du, Inger och jag ha valt våra positioner och dem kan vi inte svika. Vi ha varit med och slagits. Nu vill vi vara med och bygga. — Jag har fått friplats på Brunnsvik. Därifrån går vägen till pressen, v å r press, vår andes stämma i världen. Inger har fått plats i en ny kooperativ rörelse. Det är så mycket som rör sig i de stora folkdjupen nu. Det ska' organiseras. Det ska växa. Det ska växa till en makt, så vi alla ska slippa behöva kämpa så blodigt, så grymt som i dag.

INGER (blygt leende): — Vi är med i förstäven vi. Vi tycker ibland vi ser land i sikte.

(De unga se på varandra.)

MAURITZ: — Vårt Amerika ligger i Sverige. Vi ska upptäcka det. Vi ska erövra det.

(Fadern nickar smått rörd, halvt road åt de ungas iver.

Dörren skjutes upp. Modern kommer in. Alla stå tysta och se på henne. Med litet trötta, beklämda rörelser kränger hon av sig, går under de närvarandes tystnad till spisen och börjar långsamt ta upp ur korgen några enkla ting, några rötter, en handfull potatis, en kaka bröd.)

MODERN: — Åjo, det finns hjärta på folk på andra sidan också — — — om dom nu hör till andra sidan. — Jaså, du är hemma nu Rikard. Och du också, Mauritz. God kväll, Inger! Jaså, du gör oss den äran.

FADERN: — Vet ni ungdomar. Nu kan ni gärna ge er ut ett slag och lufta på er. Mor gör käller, tills ni kommer igen. Jag tror jag ska luta mej på soffan ett slag också. Det har varit en smula påkostande de här sista långdragningarna på kontoret.

(Barnen ta på sej, skaka hand med fadern och sedan Agnes gjort en liten tveksam gest mot modern, som för att erbjuda sin hjäp, men avvisats, springer hon plötsligt tillbaka till fadern, slår häftigt armarna om honom och skyndar ut genom dörren. Fadern sätter sig på soffan, börjar snöra av sig skorna.)

MODERN (alltjämt vid spisen): — Jag hörde på bruket att det blev fred. Törs man fråga: vad kostade den?

FADERN: — Vad kostade den? Jag förstår inte.

MODERN: — Åjo, du förstår nog. När någon har blivit besegrad — och ni ha ju inte segrat — brukar man få betala krigsskadestånd (lämnar spisen och går fram mot mannen) — och nu frågar jag: vad kostade den?

FADERN (på en gång gripen och skuldmedveten): — Du har rätt. Det kostade en del. Det kostade oss. Det blev vi som fick betala.

MODERN: — Du får inte komma ner?

FADERN: — Jag får inte komma ner mer!

MODERN: — Och inga av kamraterna i fackföreningsstyrelsen?

FADERN: — Du är skarpsynt mor. Nej ingen av dem heller.

MODERN (kommer närmare): Och det hemlighöll ni för avdelningen?

FADERN (häftigt, liksom för att försvara sig): — Det gjorde vi. Dom hade aldrig tagit överenskommelsen eljest. Det är slut på våra pengar. Vi kan inte strida längre.

MODERN (långsamt och liksom sökande något långt borta): — Det blir att fortsätta att svälta för oss då. (Tystnad). Det är bra Rikard. Du gjorde rätt.

FADERN: Ja, jag visste vad jag hade dej, min ungdoms gamla, kära kamrat. Du har din tro och din Gud för dej du och du bryr dej föga om våra strider, men du vet något bättre: att aldrig svika. — (Tar kring henne, litet förläget som äldre människor, då de plötsligt ser sig vilja smeka varandra som förr, rörd): Så det blir nog att hålla sig till kålrötterna, Augusta lilla.

MODERN (lutar sig lätt, helt lätt mot hans axel): — Jag är smedshustru. Jag håller min tro. Jag är kristen. Jag tror på under. Jag kan äta spik, om det måste så vara, Rikard.

(Går långsamt tillbaka till spisen, där hon börjar skramla med spisringarna och böjer sig efter vedpinnar i korgen. Fadern står med ryggen mot sa'ongen, bred och trygg och med armarna fällda efter sidorna och ser stilla och begrundande på henne. Så nickar han sakta för sig själv.)

Ridån faller.

Författare: PER BOLINDER.

Scen VI

Disponenten på fackföreningsmöte.

PERSONER:

Magnusson,
Eklund,
Johansson,
Eriksson.

Scenen föreställer tamburen till A-salen. Man ser hatthyllor på väggen och en dörr över vilken läses: A-salen. Innanför dörren håller fackföreningen ett stort möte i närvaro av disponenten. Mycket folk är samlat. Invid fönstret står ett par personer och röker. De står vårdslöst lutade mot fönsteröppningen och resonerar och slår av askan över golvet. Ibland öppnas dörren till A-salen, då en person lämnar salen och går ut i tamburen för att få sig en rökstund eller då någon återvänder dit in.

Vi uppfattar samtalet mellan ett par av de rökande.

MAGNUSSON: — Ja, de må man säga, att tiderna förändrats. Dispen på fackföreningsmötet! Det skulle nån ha sagt för tretti år sen. Då skulle en ha ansett, att han var dårhusmässig.

EKLUND: — Ja, så där går det. Så långt har vi nu kommit. Men ännu har det inte gått så långt som Fabian Månsson ville ha det. Han föreslog ju, att ingenjörer och chefer skulle gå in i fackföreningen.

MAGNUSSON: — Ja, si den där Fabian, han har då ett huvud för sej själv han. Det skulle inte skada, om han fick vara med om ett sånt här möte. Undra tro, vad han skulle säga om den här debatten om rationaliseringen.

EKLUND: — Finge han rå, då vred han väl allt tillbaka till medeltiden igen...

MAGNUSSON: — Jag undrar just var dispen ville, att det skulle sluta. Enligt hans åsikt borde det vara så rationaliserat, att ett par man kunde sköta hela valsverket...

EKLUND: — Och vi andra skulle bli överflödiga?

MAGNUSSON: — Tja, vad tror du bolaget egentligen skulle fråga efter det! Gosse, bakom allt ligger i alla fall bara profithungern.

EKLUND: — Vet du, det tror jag inte. Jag tror inte att profitbegäret är den rätta benämningen. Jag tror, att en stor industrichef mindre är fången i profitbegäret än i den spännande uppgiften.

MAGNUSSON: — Det var fan vad du är modern!

EKLUND: — Modern. Jag vet inte om det är särskilt modernt. Visst samlas väldiga värden på få enskilda händer här i Sandviken. Men pengarna tas inte härifrån. Dom stannar kvar. Det blir nya verkstäder för dem. Och vi får mera arbete... Ja du tittar på mej. Men kan du säga, att arbete har trutit här på bruket, trots att man moderniserat och moderniserat genom åren.

MAGNUSSON: — Inte det precis, inte än, men man kan naturligtvis inte driva rationaliseringen hur långt som helst.

EKLUND: — Du är inte med din tid. Handlar vi förresten inte alldeles lika själva i våra företag. När fackföreningen startade för förti år sen, satt dom och räknade ner alla kolumnerna med pennan. Men hur gör man nu — jo, man har maskiner, som till och med drivs med elektricitet.

MAGNUSSON: — Joo, det är visst och sant, men...

EKLUND: — Och är inte vi själva snikna som riktiga kapitalister, när vi har ett företag att sköta. Och varför? Jo, därför att vi måste tänka på kapitalbildningen, som är nödvändig för utvecklingen. Du har sant i att vi eller kanske rättare pionjä-

rerna svultit ihop välståndet här i Sandviken genom att vi nödgats avstå femöringar på våra timpenningar åren igenom. Det har blivit en massa gratisaktier för en hel del. Men det har ju också betytt utveckling.

MAGNUSSON: — Det var tusan vad du går på. Är det meningen, att du ska bli bas snart, eller vad har flygit i dej?... Du sa gratisaktier. Just det. Du tycker att det är som det ska vara?...

EKLUND: — Jag anser det inte vara sunt. Naturligtvis skulle vi ha dem, ja, vi anställda inom företaget, för det är ju vi som slitit ihop dem. Men principiellt är det inte felaktigt att kvarhålla kapitalet för nyanläggningar och rationaliseringar.

MAGNUSSON: — Ja, om vi fick pengarna ja. Det vore en annan sak.

EKLUND: — Ja, visst. Men vi hade ju en chans härom året. Till och med fackföreningen blev ju erbjuden att köpa aktier i järnverket. Men vi sa nej. Men om vi vart förståndiga skulle vi ha gjort det i alla fall. Då hade vi också fått vår del av gratisemissionen. Och kanske det är på den vägen vi skulle ha kunnat förverkliga den där tanken om ekonomisk demokrati. Överta produktionsmedlen. Det trodde vi på för tretti år sen, men inte nu. Det är mycket, som ändrats sen dess.

MAGNUSSON: — Du pratar som du har huvud till, du. Lär ni er sånt där i ABF? Egentligen borde vi ta och syna er litet närmare i sömmarna. Ni läser och står i så det snor runt i skallen på er. Tamefan det finns en renhårig proletär kvar i Sandviken snart... Rena borgare, det är vad ni är!...

(Dörren till salen öppnas, och Tord Johansson kommer gående fram emot de två, som stått och resonerat. Han stoppar sin pipa.)

JOHANSSON: — Det var allt tusan, vad det här drar ut på tiden. Och en annan som skulle hem å äta, innan matchen börjar.

MAGNUSSON: — Visst tusan, det är match i dag också. Är det inte för jäkligt att dra ihop folk på ett sånt här möte samma dag, som AIK kommer hit och spelar.

JOHANSSON: — Visst är det för jäkligt. Det börjar bli uppror därinne nu, och alla tittar på klockan. Till och med självaste ordföranden satt och var nervös — du vet han som är så inihelsikes fotbollsintresserad.

EKLUND: — Kommer Dunker med?

JOHANSSON: — Han kommer.

MAGNUSSON: — Och stockholmarna kommer med hela garnityret?

JOHANSSON: — Enligt Idrottsbladet blir det visst ett par reserver. En halvback och en högerytter.

MAGNUSSON (ser ut genom fönstret): — Ja, si där kommer dom nu från tåget. Hela Gävle kommer visst hit. Det är som en majdemonstration, och värre än så.

JOHANSSON: — Och halva Dalarna kommer visst hit också. Jag hörde Lasse Lindgren skulle få hit en del släktingar från Leksand, och därifrån skulle det gå ett sällskap på åtta bussar. Redan i morse när jag gick hit var hela Pintorps-tomten full av bilar.

MAGNUSSON: — Kom grabbar, nu går vi i alla fall hem.

JOHANSSON: — Ja, vi går.

EKLUND (vinkar åt ett par karlar, som står längre in i rummet): — Är ni klara. Vi åker väl nu, så får vi sällskap. Annars hinner vi inte kasta i oss maten, innan matchen börjar...

(En av de tilltalade, Eriksson, vänder sig till Eklund).

ERIKSSON: — Nej, matchen är ingenting för oss i dag.

EKLUND: — Vad är det med dej?

ERIKSSON: — Verkmästare Persson ska begravas.

EKLUND: — Det var så sant. Göran Fredrik ska begravas i dag. Den gamle rabulisten och hedersmannen.

ERIKSSON: — Och arbetarkommunen ska naturligtvis vara med med fanan.

EKLUND: — Och samtidigt med matchen förstås, fast prästerna är så fotbollsbitna.

ERIKSSON: — Naturligtvis. Men kanske jag hinner ner till andra halvlek.

EKLUND

(står och funderar en stund för sig själv, går fram till Eriksson och fattar honom i armen):

— Du Eriksson, om du vill ska jag ta fanan i stället för dej. Jaja, du vet att han var med och bildade studiecirklar i Sandviken en gång i tiden, och när jag tänker över vad han uträttat för oss, så inser jag, att jag bör följa honom på den sista färden.

ERIKSSON: — Det kanske du bör göra. Men jag bär min fana. Jag hör ihop med den. Och även jag förstår, vad Göran Fredrik betytt.

EKLUND: — Ja, då får vi sällskap i alla fall.

(De går ut genom fonden i sällskap. Ungefär samtidigt öppnas dörren och disponenten går ut. Genom dörren, som står på glänt hörs ett klubbslag och "förklarar jag härmed mötet avslutat". Arbetets söner sjunges.)

(Ridå.)

Författare: CARL BJÖRK.

Scen VII

Fåglalåt vid sommarstugan.

PERSONER:
Eklund,
Fru Eklund,
Fru Johansson.

Scenen föreställer en sommarstuga med sjö och strand, båt vid bryggan, gungor i träden och allt, som hör sommarstugan till. På en liten stång vajar en svensk flagga. Vid stugan två småttingar som leker, hustrun står vid bänken invid stugväggen och sysslar med matlagning, trädgårdsbordet står dukat. Mannen väntas. Koket ångar på spritköket. Hon går lätt klädd. Grannfrun, vars stuga skymtar mellan träden, står bredvid henne och samtalar. Frun på stället heter Svea Eklund, grannfrun heter Sigrid Johansson.

FRU EKLUND: — Visst är det väl skönt att få slippa bruket och känna sej lös och ledig här ute vid sjön...

FRU JOHANSSON: — Ja, får det här vackra vädret fortsätta, så står det väl inte på, förrän hela svärmen är ute. Mjölkkiosken skulle öppna på tisdag hörde jag.

FRU EKLUND: — Hade inte skolorna hållit barnen, så skulle det väl rökt ur alla skorstenar i sjökanten vid det här laget.

FRU JOHANSSON: — Ester din ska väl börja i höst hon nu. Tänk vad tiden rinner iväg.

FRU EKLUND: — Ja, innan man vet av det är barnen stora. Och skänker oss stora bekymmer.

FRU JOHANSSON: — Bäst vore det att inga ha. I dessa tider. Tänk, hur ska det sluta med allting. Ett elände blir det, hur det än blir. Tord ska ut igen han nu på måndag.

FRU EKLUND: — Ja, det ska ju bli en större inryckning igen då, har jag hört.

FRU JOHANSSON: — Slipper din gubbe ut han?

FRU EKLUND: — Åh, han har nog sitt han också. Han är ju med i hemvärnet, och dom har ett rännande om söndagarna, så det liknar ju ingenting.

FRU JOHANSSON: — Men tänk på löningen. Han får i alla fall hämta sin avlöning fullt ut varenda likvid. Tänk hur det är för en annan.

FRU EKLUND: — Ja, det förstås. Åja, hans tid kommer väl den med. Han är inte frikallad längre än till nyåret...

FRU JOHANSSON: — Och så slipper du gå och grubbla över, hur han far fram därute. Jaja, inte är jag ängslig för Tord, han är nog skötsam. Men det är en del må du tro, som lever livet, när dom kommer ut. Du har väl hört hur det krånglat till sej för...

(Samtalet klippes av i det att en cykel svänger förbi stugknuten och Eklund stiger av.)

EKLUND: — Hej, Svea! Och se hej på dej Sigrid! Och Tord ska ut igen, hörde jag nere i verket. Då får du ligga och moja dej ensam här i vassruggarna... Och skriva kärleksbrev...

FRU JOHANSSON: — Åja, du borde ut du med, finge du se hur mojigt det är...

EKLUND: — Vi ska ut allesamman, varenda en, det har Per Edvin sagt, och min tid kommer nog också, var inte rädd... Men var har vi tidningen? Säj, du Svea, har Arbetarbladet kommit?

FRU EKLUND: — Det kom nyss. Men ska du inte ha dej en kopp kaffe först?...

EKLUND: — Slå i surret, du, jag ska bara kasta ett öga på nyheterna.

(Eklund får tidningen och börjar bläddra i den. Om möjligt skall det vara ett exemplar från försommaren 1941. Fru Eklund serverar kaffet.)

EKLUND: — Ingenting nytt... bara de här evinnerliga bombningarna... Men vänta bara... ni ska få se, att det ordnar opp sej, så att amerikanarna kommer... och då kan axeln hälsa hem... Då får dom vad dom behöver. Åh, om man hade makt! Jag blir mordisk!...

FRU JOHANSSON: — Pyttsan för Amerika. Dom bara pratar, dom. Det är alldeles som med den där Churchill. Nej, det blir nog ingenting med det här, förrän Sovjet ger sej med...

EKLUND: — Sovjet? Ett sånt hångel som det är mellan Sovjet och axeln, så kan det väl inte bli tal om att dom ska drabba ihop...

FRU EKLUND: — Ja, det där begriper nog ingen av er, det är lika gott att ni slutar att diskutera... Och du, drick ditt surr nu, innan det kallnar.

FRU JOHANSSON: — Jag får väl lov att gå hem till Tord, jag också, och se till att han får nåt till livs. Han kommer lite senare i kväll, han, för det var visst något sammanträde i klubben... det var... ja, lika så gott jag inte säger det, för jag vet faktiskt inte vad det var... Hej med er i alla fall...

FRU EKLUND: — Hej, med dej, Sigrid!

(Eklund sätter sig till bords med tidningen bredvid sig. Under tiden han sitter och rör i kaffekoppen och ser ner mot strandsnåren, lägger han ifrån sig skeden och reser sig sakta från stolen.)

FRU EKLUND: — Vad är det åt dej? Är det nåt särskilt?...

EKLUND: — Tst! Tst! Han är här. Han har kommit...

FRU EKLUND: — Han har kommit? Vem är det som har kommit? Vad sir du, människa, som stirrar så fånigt?...

EKLUND (irriterad): — Svea, håll käften! Skräm honom inte... kan du då inte si honom... Där... Nej, d ä r... Nej, se nu hoppa han in... Vänta, vänta... Si, si, såg du honom nu då... Nej, men vad han flög konstigt. Var det nåt fel pån...

FRU EKLUND: — Åh, flugsnapparn. Ja, tänk du, att han kom i år också...

EKLUND: — Men var det inte nåt särskilt med vingen tyckte du?...

FRU EKLUND: — Jo, kanske när du säger det så...

EKLUND: — Kanske han slagit sej i radioanten... Men hör du Svea, var han inte fin. Tänk, du, vi får allt hyresgäst i holken i år också. Kanske stjärtmesen kommer tillbaka med. Du, tycker du inte att det är underbart vackert här i år. (Tar sin hustru om livet).

FRU EKLUND: — Jo, det är underbart. Jag tror inte det finns en vackrare plats än här på Hedåsen.

(På avstånd hörs en grammofon spela en modern melodi. Eller sjunger fru Eklund en sång.)

EKLUND: —Vet du vad jag gick och tänkte i dag?

FRU EKLUND: — Nej, vad då?

EKLUND: — Jag tycker vi skulle söka komma ur brukskammaren och få oss en lägenhet i HSB.

FRU EKLUND: — Du tänker så snällt. Men tror du, att vi orkar med att betala en så fin lägenhet?

EKLUND: — Det blir ju att spara mera på andra håll i stället.

FRU EKLUND: — Du får springa mindre på bollmatcher...

EKLUND (härmar henne lekfullt): — Springa på bollmatcher var det ja. Liksom inte du skulle tycka om fotboll. Men vet du vad, häromdagen frågte ingenjörn om jag hade lust att bli förman efter Petter Alkvist.

(Hustrun gör sig loss ur famntaget.)

FRU EKLUND: — Förman! Ska du bli förman. Är det sant?...

EKLUND: — Det vet jag inte än. Ingenjörn bara frågte mej. Och vill jag, så får jag nog platsen.

FRU EKLUND: — Naturligtvis vill du! Och då får vi ju råd. Du säger väl inte nej?

EKLUND: — Du vet... jag har mitt ABF och min fackförening... Men jag tar den nog... (Paus). Sir du, Svea, nu har vi stjärtmesen där också. Kan du si så bråttom han hade. Svea, nu ser du till, att ungarna inte stör fåglarna. Och att det inte kommer några katter och stjäl dom.

FRU EKLUND: — Det är så klart, att ungarna ska hållas borta... Men hör du, drick ditt surr nu.

(Eklund sätter sig åter vid bordet. Under det han dricker, ser han ständigt neråt sjösnåren. Därifrån hörs ett par fåglar spela.)

EKLUND: — Vad livet ändå är underbart.

(Ridå.)

Författare: CARL BJÖRK.

Scen VIII

Nattskift.

PERSONERNA:

Ställaren, Johan,
Värmaren, Kalle,
Petter Johnsson, valsare,
Sven Lindström, „
Åke Hedlund, „
Rickard Persson, „
Lasse, „
Olle, perkar-pojke, 16 år,
Valsmästaren,
Ingenjören.

Scenen föreställer interiören av ett varmvalsverk. Målat på en duk över hela fonden är en vällugn med eldslågor slickande från småluckorna. En stor lucka göres verkligt höj- och sänkbar så att eldsken blir synligt när denna är upphissad.

Man hör (från grammofonskiva) slamret från ett valsverk.

Belysningen är skum. — De agerande är iförda vanliga arbetskläder, ser sotiga och svettiga ut och har sina valsarstänger i händerna. Spett finns i lår vid vällugnen. Framför och utmed vällugnen två träbänkar.

När ridån går upp är endast värmaren inne på scenen, höjer ugnsluckan och bökar inne i ugnen. Grammofonskivan med valsverksslamret på.

Från vänster hörs spridda rop som "heja", "kom igen" och "hugg i". Tre man (Erik Petter, Lasse) kommer släpande på en "heta" (rödmålad träståpng), drar den i tängerna över scenen och stoppar delvis in den i kulissen (valsverket) till höger. De ta spjärn gång på gång för att få in "hetan" i valsverket, men det bara stöter.

Ingenjören och ställaren in från vänster.

INGENJÖREN: — De var besvärligt material de här. Så hårt har vi nog aldrig kört förut.

STÄLLAREN (torkar svetten ur pannan): — Ja, de är så svårt när en ska håll på släpa runt verket så här. Bitarna hinner kallna för mycket. (Till valsarna): — Se så gubbar, på'n igen! Hugg i!

(Tar en slägga och slår på ändan på ämnet som nu gripes av valsverket och drages ut i kulissen. Helst skall här valsverksslamret ändra karaktär och dämpas medan ämnet passerar verket för att sedan åter öka i styrka.)

INGENJÖREN: — Ja, de gick ju bra nu till slut. Hoppas att vi får fram den här posten i natt, de är så brått med den att de kommer och hämtar med lastbil i morgon. — Men jag tror nog att vi får ta ihop lite i andra paret om vi ska få de att gå riktigt stadigt. (Tittar på klockan.) Jaså, de är rast nu. — Ja, då ger väl jag mej för i natt då. Jag får inte sova i morr'n förmiddag som ni. Ja, godnatt då.

STÄLLAREN: — God natt, god natt, ingenjörn. Han kan sova lugnt. Vi ska nog klara upp den här ordern.

(Ingenjören går ut till vänster.)

STÄLLAREN: — Ja, då tar vi väl rast nu då (ropar ut i kulissen åt höger): — Slå igen verket du, Åke.

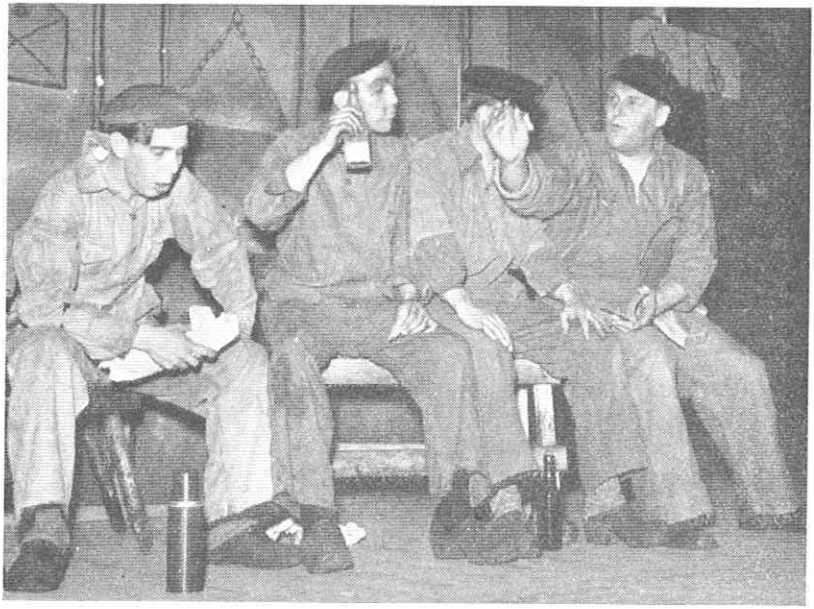
ÅKE: — Jaha.

(Alla drar sig mot ugnen. Sven, Åke, Rickard in från höger. Valsverket höres sakta av för att så småningom helt stanna.)

STÄLLAREN: — Jaså, du Lasse, de höll på att bli en varg sista biten före rasten i alla fall. Ja trodde vi skulle klara halvskiftet, ja, utan skro. Fast du satte ju bort flera bitar i början. Men det är väl så att du är ute å har nå' skoj för dej i stället för att sova om dagarna så att du står och somnar nu på nattskiftena.

LASSE: — Nä, Johan, de är allt valsarna som inte vill dra. Du vet hur de bara står och slirar och hugger när man har nya valsar inne. Och stor press är de också minsann på den här tolken.

STÄLLAREN: — Åh, felet är nog att du är lite för svag i armarna. De är inget krut i pojkarna nu för tiden. Ni skulle



Nattlaget har matrast.

ha sett far min, pojkar, när han stod i långskjortan och bröt järnet i lancashirehärden hemma på Löfsta bruk! De var kraftiga tag det. — Men vi ska' inte gräla nu. De blir nog ingen mera varg i natt.

(Går fram till ugnen, tar en kopparflaska som står ovanpå, känner på den och säger till värmaren):

— Hör du Kalle värmare, du har dåligt med fyr i ugnen i natt, kaffet är ju knappast ljummet en gång.

KALLE: — De vete håken, hurdan fyr en ska ha för te å få ditt kaffe varmt, du har nog is i krukan när du går hemifrån på kvällen. Förresten är de inge vidare å få nå'n fyr med den här eländiga veden. Tacka vet ja när en hade de riktiga stenkolen, då gick de an te å få upp värmen. — Förrexten kunde du skaffa dej en termosflaska, du som hyggligt folk och inte gå här å stjäla å min värme.

PETTER: — Du är allt en riktig, vad de nu dom säger — kverulant är de visst — du Kalle värmare. Du minns väl förra kristiden hur eländigt de var med kolen då. Då var de ju bara stybb vi fick. Nä, då är de allt bra mycket bättre ordnat med allting nu för tiden. Tänk med maten va dåligt vi hade de. Minns du när vi fick soppa från kokvagnen här nere i verket. (Tar fram matdosan och börjar äta). Nä du, inte fick du pannkaka och sylt med ner på skiftet förra gången. Och inte nå'n mjölk heller, vad de anbelangar.

(Dricker mjölken ur en halvliterbutelj.)

KALLE: — De kan en fäll förstå att en som bor så till att han kan ha gris hemma lär tvungen klara sig bra. Men hur ska du kunna äta upp han, så fäst vid han som du har blitt i sommar. När han hade rödsjukan så varken åt eller sov du. Hur många kilo ska du ha upp han i?

PETTER: — Ja så där en 140 kilo ska han nog stå i när jag slaktarn. — Men nog blir de tomt efter han alltid! Tänk, när man kommer om mornarna och slamrar med mathinken hur han grymtar i glädje och hur han stryker sig mot bena när man borstar honom. De är allt trevligt å ha ett husdjur hemma i alla fall. De är alldeles som i gamla tider när man var pojke. Tänk då när dom hade gris i nästan varenda gård. Ja minns när gamle konsuln gick omkring och peta i stiorna och höll efter att de var torrt.

STÄLLAREN: — Nä, jag lär väl gå och dra på i verket igen. (Går).

VALSMÄSTAREN: (kommer in från vänster): — Är Erik här? Jaså, ja, de är bäst du går hem ett tag. Dom ringer från sjukstugan och säjer att gumman din har blitt sämre och doktorn har varit där. Jag ska försöka få tag i nå'n annan som klarar skiftet åt dej.

(Erik och valsmästaren går.)

PETTER: — Hyggligt av valsmästarn att låta honom gå hem. De är synd om Erik, att gumman inte blir frisk nå'n gång. Men när de' tar åt njurarna på folk, då är de svårt å bli av me't. Å hela raden me ungar hemma. Vem ska' ta hand om dom när

hon ligger på sjukhuset. Inte har han nå'n stor förtjänst heller så han kan leja nå'n hjälp.

KALLE VÄRMARE: — Pojkar, vi sätter igång med en insamling åt Erik. En krona per man, så kan alla vara med. Se, här har ja en anteckningsbok. Vi skriver på nu alla här på laget så låter vi boken gå runt på hela stålräckningen. Vi betalar utav slutlikviden på onsdag. Är ni med?

ALLA: — Ja! (Boken går runt).

STÄLLAREN (kommer tillbaka): — Kan inte förstå de! Ja kan inte få igång verket. Är de sönder nån'stans eller (ropar till en passerande elektriker) hör du elektriker. Har dom satt igång med el-ransoneringen allaredan?

ELEKTRIKERN: — Nej, de är nå't fel på Krångedelinjen. De blir klart om fem minuter. Ja ska passa dom och dra på så fort strömmen kommer.

STÄLLAREN: — Ja, du lär skaffa hit den illa kvickt, för den här tolken ska vi ha klar i natt. Extra brådskande order, ser du.

KALLE: — Se, där kommer valsmästaren springande, å så brått han har. De är väl aldrig bud till dej, Petter, att grisen har blitt sjuk igen.

VALSMÄSTAREN (kommer in med brådskande steg och går fram till gruppen på bänken. Han har några brev i handen, som han delar ut allt efter som han ropar ut namnen): — Petter Johnsson, Sven Lindström, Åke Hedlund, Rickard Persson. Dom var ner nyss från posten med de här till vaktstugan. Inkallelser tror jag, men hur snart?

PERSSON (läser): — att senast kl. 08.00 den 2 mars inställa Eder å Kungsbäck. — De blir första tåget till sta'n det.

VALSMÄSTAREN: — De är bäst ni går på en gång, om ni ska hinna packa å ta adjö hemma. Jag skaffar några andra från mejslingen. (Går.)

(De inkallade trycker de andras händer, säger hej, tar sina matboxar och går.)

OLLE: — Tror du det smäller nu, Johan?

JOHAN, STÄLLAREN: — Nej, du Olle, de tror ja inte. Men de är bra att ha bössorna klara, vet du, om de kommer nå'n och vill nå't.

(Verket börjar komma igång och farten höres öka alltmera.)

STÄLLAREN: — Nej gubbar, nu kom strömmen igen. Då sätter vi igång då. Har du värmen uppe, Kalle? Här skall valsas för gamla Sverige ser du.

(Alla går lugnt som vanligt till sina arbetsplatser.)

(Ridå.)

Författare: STIG RYHAGEN.

Scen IX

Krisdagar.

PERSONER:

Verkställande chefen.
Försäljningschefen.
Chefen för smältverken.
Chefen för varmverken.
Chefen för kallverken.
Fackföreningens ordförande.
Fackföreningens ombudsman.

Kring bordet sitter de fem förstnämnda personerna.

Scenen försiggår i ett sammanträdesrum. Mitt på golvet ett konferensbord med stolar. Event. ett konjunkturdiagram på en vägg eller en ställning.

VERKST. CH.: Jag har låtit kalla Er till den här konferensen för att dryfta läget. Senaste tidens händelser har ju förvärrat det undan för undan. Jag får be Er redogöra för den senaste utvecklingen på Edra avdelningar. Om försäljningschefen ville börja.

FÖRSÄLJ.-CH.: Ja, sedan den stora krisens början har ju allt fler och fler marknader dragits in i den. Orderingången har blivit allt sämre och sämre. Orderstocken är den lägsta på många år. Vi har gjort vad vi kunnat, skulle jag tro. Vi har förstärkt vår personal i de olika länderna. Vi har också kraftigt ökat reklamen, men tyvärr måste jag säga, att resultatet inte motsvarade ansträngningarna. Den här krisen ser ut att bli mycket svår.

VERKST. CH.: Nå, men hur har vi det med Förenade Riket?

FÖRSÄLJN.-CH.: Ja, några länder tycks vara rätt oberoende av krisen. Det är mycket intressant, förresten. Vår strävan har

ju alltid varit att skaffa så stor bredd som möjligt på vår försäljning just för att undgå krisverkningarna. I Förenade Riket har vi nu fått en starkt ökad avsättning för våra viktigaste varor. Det landet och några till är faktiskt de enda ljusglimtarna i allt mörkret. Tyvärr måste jag säga tycks det emellertid ha kommit smolk i mjölken vid uppgörelsen om det nya handelsavtalet. Man vet inte hur det kan gå. Skulle förhandlingarna spricka, blir vårt läge mycket dåligt.

VERKST. CH.: Ja, det där låter inte bra. Hur har Ni det i smältverken?

CH. FÖR SMÄLTVERKEN: Vi kör bara fyra dar i veckan nu. Tre ugnar står alldeles stilla sedan tre månader.

VERST. CH.: Har Ni arbetat något på lager?

CH. FÖR SMÄLTVERKEN: Ja, vi har praktiskt taget nått maximum i lagringsplanen. Sedan har vi förbättrat en del kvaliteter. Vi har också gjort rätt mycket omsmältningar av bomcharger, men det är slut nu. Nu får vi köra det lilla som finns på order.

VERKST. CH.: Ja, Ni får göra Ert bästa av situationen. Reparera och förnya det som ej blir alltför dyrt. Vi måste vara ganska försiktiga nu med kassan. — Nå, vad säger chefen för varmverken då?

CH. FÖR VARMVERKEN: Ja, det är just inte mycket att komma med. Vi har det ungefär som smältverken. Fyra dagars drift, fem på somliga avdelningar. Förenade Rikets order sysselsätter ju oss rätt så bra inom två avdelningar, men utan dem bleve det betydligt sämre.

VERKST. CH.: Nå, hur har Ni det med bygget då?

CH. FÖR VARMVERKEN: Ja, stora bygget kör vi på med förstås i hopp om ljusare tider. Vi får verkligen hoppas, att bolagsledningen inte stoppar det.

VERKST. CH.: Nej, det gör vi säkert inte, även om det kniper i penningpungen. Den anläggningen tror ju alla på som en verklig framtidssak, eller vad säger försäljningschefen?

FÖRSÄLJN.-CH.: Jo visst, det är klart. Så fort vi få normala tider väntar jag mig stora saker där.

VERKST. CH.: Nå, kallverken då? Ni har det väl ändå jämförelsevis skapligt.

CH. FÖR KALLVERKEN: Ja, vi har hittills levat hyggligt på vår stora orderstock, som märkvärdigt nog ej annullerats något att tala om. Förresten går vi över maskinerna mycket omsorgsfullt nu.

VERKST. CH.: Ja, det var väl ganska välbehövligt efter den långa högkonjunkturen.

CH. FÖR KALLVERKEN: Ja visst. På sista tiden har Västra landet börjat röra på sig mer än förut. Kanske krisen börjar lätta så smått.

FÖRSÄLJN.-CH.: Det tror jag knappast, tyvärr. Det är nog bara tillfälligt.

VERKST. CH.: Ja, det där var just inte några glada nyheter, men det hade jag knappast väntat heller. Jag har bett fackföreningens ordförande och ombudsman komma hit för att låta dem ta del av det nuvarande läget och för att höra efter hur arbetarna reder sig i de nuvarande svårigheterna och om det är några särskilda åtgärder vi kan göra för dem. Vi har dem nog här när som helst.

CH. FÖR VARMVERKEN: Ja, det tycker jag var bra.

VERKST. CH.: Ja, förresten, gå på med förbättringarna så mycket ni hinner med. Det behövs till kommande tider.

FÖRSÄLJN.-CH.: Kan jag få gå nu?

VERKST. CH.: Ja, var så god.

Försäljningschefen avlägsnar sig.
Fackföreningens ordförande och ombudsman inträder. Hälsningar.

VERKST. CH.: Var så goda och ta plats här.
(De sätter sig.)

FACKFÖRENINGENS ORDF.: Tack. Verkställande chefen har bett oss komma.

VERKST. CH.: Ja, för att fatta mig kort; läget håller på att bli allt sämre och sämre.

FACKFÖRENINGENS ORDF.: Det var inte bra det inte. Då blir det kanske fråga om mer driftsinskränkning.

VERKST. CH.: Kanhända, tyvärr, blir det nödvändigt. Men hur går det för arbetarna att klara sig nu?

OMBUDSMANNEN: Ja, än så länge går det ju något så när, men våra understödskassor börjar bli hårt åtgångna.

VERKST. CH.: Även bolagets kassor börjar bli mycket ansträngda, men vi bör framför allt se till att företaget flyter och att inga utomstående får klorna i det. Jag kan meddela, att vi har förhandlat med de övriga anställda, och de har frivilligt gått med på inskränkning. Alla måste nu hjälpa till med bördan, även de som satsat pengarna. Det finns något som kallas företagssolidaritet, som är det kanske viktigaste i hårda tider. Till sist är det i alla fall på företagets bestånd som vi alla bero för framtiden.

FACKFÖRENINGENS ORDF.: Ja, det är klart. Det blir också lättare med svårigheterna när man vet, att alla får hjälpa till, men skulle det bli värre, så hoppas vi, att ledningen ser till att de sämst lottade inte pressas över bristningsgränsen.

VERKST. CH.: Det är vår önskan att göra vad vi kan och så rättvist som möjligt, och för den sakens skull behöver vi Er hjälp och Ert moraliska stöd. Kan jag räkna på det?

FACKFÖRENINGENS ORDF.: Så mycket vi kan, när nu alla är med.

VERKST. CH.: Det är en stor kraftkälla att vi kommit så långt i samförstånd numera.

OMBUDSMANNEN: Vägen dit har varit ganska lång och ibland hård, men vi har gått den steg för steg.

FACKFÖRENINGENS ORDF.: Vilken avdelning blir det sämst på?

CH. FÖR VARMVERKEN: Varmverken för närmaste tiden, men vi får ju göra utjämningar.

OMBUDSMANNEN: Kallverken har det visst litet bättre just nu.

CH. FÖR KALLVERKEN: Ja, för tillfället, men det kan lätt svänga om. Vi kan bara arbeta på kort sikt.

VERKST. CH.: Ja, då kanske vi inte har mera att resonera om idag.

(Alla reser sig och går ut utom verkst. ch. och fackföreningens ordf. Verkst. ch. demonstrerar konjunkturdiagrammet. De samtala lågt i allvarlig ton. Försäljn.-ch. in brådstörtat.)

VERKST. CH.: Vad är det?

FÖRSÄLJN.-CH.: Handelsförhandlingarna med Förenade Riket är avbrutna. Vi har fått order att inställa leveranserna tills vidare.

VERKST. CH.: Det är ju förfärligt.

FACKFÖRENINGENS ORDF.: Då blir det alltså mindre arbete ändå.

VERKST. CH.: Ja tyvärr. Men, Bergman, den här skutan har varit i oväder förr och klarat sig. Med allas hjälp ro vi nog i land även i den här stormen. Det känner åtminstone jag mig alldeles förvissad om.

FACKFÖRENINGENS ORDF.: Bolagsledningen kan lita på oss.

VERKST. CH.: Tack för det ordet, Bergman.

(Ridå.)

Författare: CARL SEBARDT.

Scen X

Röster mot framtiden.

PERSONER:

Den unge mannen.
Den unga kvinnan.
Berättaren.
Den unge ingenjören.
Den unge arbetaren.
En mycket ung soldat.
Den unge prästen.
Fackelbäraren vid det löpande bandet.
Talkör av ungdom.

Scenen: Gökotta. Tidig morgon i skogen. Skymning mellan träden. Två unga kamrater, en man och en kvinna, ha kommit från sitt sällskap och roar sig med en halvt skämtsamt, halvt allvarligt menad kurragömmalek mellan träden. Senare frukost vid ett skyddsrum.

DEN MANLIGA KAMRATEN (ropar): — Gunnel! (Intet svar); (högre, sätter händerna som en lur för munnen): — Gunnel! (Intet svar). (Muttrar): — Märkvärdig flicka. Vart tog hon vägen? (Högre igen): — Ohoj! Göktyta! Gökmor! Flyg fram!

(Ett gäckande flickskratt bakom honom. Därefter tystnad. Någon härmar, från samma håll, en gök.)

DEN KVINNLIGA KAMRATEN: — Hoho. Hoho.

HAN: — östergök-"tröstergök"! (Tar ett famntag inåt mörkret, får tag i flickan och släpar henne stolt med sig fram): — Västergök-bästergök! Fast!

HON (muntert): — Fast. Prat! Det är du som sitter fast.

HAN: — Ja, när man håller fast så sitter man fast. — Var har du hållit hus, förresten?

HON (sjunger, spotskt): — "I villande skogen jag vallat min hjord".

HAN (en smula trumpen): — Jo, va du vallar! Villervallor gör du. Har du smörgåspaketet? Jag är hungrig som en varg. Kan du inte se vargtänderna glimma i mörkret?

HON (med fingerad ängslan): — Tag smörgåsarna, stränge herr Varg, och skona mitt liv.

(De gå upp emot vad som tyckes vara en stugvägg, bulla upp emellan sig och luta sig trötta och belåtna mot väggen.)

HAN: — Du — det här med primitiviteten — (mumsar).

HON: — passar oss förträffligt — bara man har en stugvägg att luta sig emot. Är det en sommarstuga tror du?

HAN (majestätiskt smörgåsätande): — Vet inte. Vi få se när det ljusnar. (Låtsas ängslig). — Du såg väl inga ljus i fönstret. Tänk om någon är hemma. Här bo människor. Jag luktar kristet blod. Jag är bara en stackars varg, jag. Det ryser i mig.

HON (avbryter, med komisk grandezza): — Hur mår herr ingenjörens fru moder, verkmästarfrun?

HAN (i samma ton): — Hur mår brukstjänstekvinnans herr fader, valsverksarbetaren? (Båda skratta).

HAN: — Vet du vad vi är, vi två?

HON: — Det vet jag visst det. Ett nytt skott på det gamla trädet romantik. Mannen av börd och kvinnan av folket!

HAN: — Herre Gud, Gunnel — vad det låter gammalt och larvigt.

HON: — Och ändå är det sant på sitt sätt. Vi håller ju av varandra vi två! (Ivrig.) Men då är vi ju också släkt med allt som gror och växer och spirar och tränger sig upp genom jordskokor och snösörja, alla gröna slingor som bygga broar över

klyftor och avgrunder. Vi är släkt med de där små koralldjuren, du vet, som bygger upp öar under bränningarna och erövrar nytt land ur havet.

HAN: — Vi är i släkt med allt som är positivt, Gunnel, allt som är ungt och sunt och öppet för handslag och rådslag.

HON (skyggt men med stigande, inre gripenhet): — Pojke — jag skäms att säja det, men jag tror jag börjar ana det. Vi är i släkt med vår Herre helt enkelt. Han som bygger och skapar. Han som övervinner övermodet och hatet — vet du med vad?

HAN (plötsligt allvarlig): — Jag tror jag vet det, Gunnel. Genom att ha tålamod.

(De sitta tysta ett ögonblick, lutade mot varandra. Det börjar ljusna över scenen. Konturerna av huset framträder tydligare. Han sträcker på sig, reser sig, säger):

HAN: — Det kyler på morgonkvisten. Besynnerligt att det alltid känns kallast före soluppgången. Har du märkt att man ryser just innan solen går upp. Just innan man värmts. (Räcker handen åt henne, som för att resa henne upp, men blir plötsligt stående). — Du, vet du vad vi lutar oss emot. Människor. Jag visste det. Det är ingen stuga — det är inget hjärtas hem. Det är ett s k y d d s r u m. Vad var det jag sa — det är farligt att vara bland människor!

(De resa sig båda; litet förstämda stå de nära intill varandra.)

HON (säger stilla): — Men då är det ju dock ett hjärtas boning. Det är ju inte bara byggt av de fega och för de fega. Det är byggt till värn för de värnlösa.

(Ett ögonblick stå de tysta. Så sliter han sig lös ur förtrollningen. De ta ett steg ifrån varandra. Skogen börjar sakta ljusna. Man hör, plötsligt, på långt håll ett muntert hallå inifrån skogen. Det besvaras från andra sidan. Det blir till ett eko, som dyker upp från de mest överraskande håll; från sidokulisser och nerifrån teatersalongen drar en skara sportklädda ungdomar upp emot scenen och gruppera sig runt omkring de två unga. Ännu väger det mellan natt och morgon, mellan verkligt och overkligt.)

BERÄTTAREN (utanför scenen): — Vi äro här omkring er, kära flyktande människobarn, vi är här, era k a m r a t e r.

DEN UNGE INGENJÖREN:

Vi äro maskinernas tjänare,
på hästkrafter rida vi ut,
en morgondröms stolta förlänare
av makt utan gräns och slut.

Vi tvingade genom att lyda den
i gränslandet: "ond, bråd död".
Vi härskade genom att tyda den:
nu bringar den trygghet och bröd.

DEN UNGE ARBETAREN:

Vi äro maskinernas skötare,
vi känna dess rytm och gång:
ej mer vår ungdoms förnötare
av dröm och av livsvarm sång.

Vi tacka för vad de bringade:
att de lämnade fri vår själ,
när från skiftgång och verk vi svingade
i bygeln en stigmans häl.

EN MYCKET UNG SOLDAT.

Jag är landstormsrekryt,
jag är hemvärnssoldat,
jag är med och klär skott för mitt land.
Fast jag ogillar skryt
kan en hjältedat
ännu sätta mitt hjärta i brand.

Jag är fjunig och ung,
jag har vindsnabba steg,
jag kan smyga som Buffalo Bill;
och han faller så tung,
och han flyktar feg
för min kula den ont oss vill.

över fjärdarna blå
mellan holmarnas veck
går ett vindstråk mot land, mot land.
Och ett segel ses stå,
och en motorbåts streck
ritar brygga från strand till strand.

Rakt steg Hammarby rök
bakom kullarnas dis,
vit står Ovansjö kyrka fram;
och jag minns hur jag dök
genom marsskör is
men min gosskropps knottriga stam.

Jag är kär i mitt land,
i dess sötma och ve —
men jag känner ej ord därför.
Men jag tänker ibland,
kanske få de det se
om i fall,
om för landet jag dör.

DEN UNGE PRÄSTEN.

Vi fick att övervaka
den blåa luftens sky
och ur dess krona skaka
frid över land och by.
Med vägen väl förfaren
mot himlen steg vår flykt
blott för att finna svaret
på jorden innelyckt.
Oss Gud har täckts förläna
att se, vad aldrig setts:
Vi äro här att tjäna
som bröder i Er krets.
Bland levernets bekymmer
vi ge vår tröstegärd:
hos jordens barn begynner
vårt hjärtas himmelsfärd.

FACKELBÄRAREN VID DET LÖPANDE BANDET.

(Mansröst och kör.)

Håll ditt tempo, gör din flit
— bandet går, bandet går —
fäst din mutter, slå din nit,
bandet går.

Tak och väggar är av glas
— knappt en blick, ögonblick —
ännu mot dess utsikt dras,
knappt en blick.

Ändock vet jag, där jag står
— bandet går, bandet går —
utanför i lågor står
världen vår.

Ändock vet jag, vart jag hör:
— led vid led, led vid led —
bland kamraterna, som dör
är jag med.

Från kamraterna, som står
trotsigt fast, trotsigt fast,
hemligt budskap själen når:
Rid i hast!

Tron, som var ditt hjärtas del,
står på spel, full och hel:
Riket med rättfärdighet
slagit fel.

Vida, vida världen står
kring ditt rum, stor och stum:
väntar dig, när pipan går
mörk och skum.

Väntar på din facklas sken
— viljans kraft, blodets saft —
Väntar på din insats sen:
facklas sken.

Håll ditt tempo, gör din flit
— bandet går, bandet går —
världens ångest når dock hit
där jag står.

DEN UNGE MANNEN:

Här ska vi bygga, här ska vi bo
unga kamrater i kretsen,
bakom oss bragder och gravar bo:
vi är folket i spetsen.

DEN UNGA KVINNAN:

Vi är en utsänd spaningspatrull
in emot okända stränder:
portar av pärlor, gator av gull
väntar oss ej i dessa länder.

SLUTKÖR AV UNGDOM:

Hårdare öden, grymmare lott
kanske bak dimmorna vänta;
skuldra vid skuldra, som här vi stått
se vi vår morgondag glänta.

Gömda bak krigarens anletsdrag
spara vi löjen och tårar:
hemligen lyss till ett hjärtas slag
ungdom av nya vårar.

Längtan lyfte dess kolonnad.
ofullbordat står huset:
stoltare stiger vår drömda stad
en gång ur morgonljuset.

(Medan kören av ungdom ännu talar stiger solen sakta över horisonten. Den tänder med sitt ljusskén fonden, en bild av den nya staden, där profilen av det gamla Sandviken inramar visionen av framtidens. En osynlig orkester tar upp motivet ur ett festspel av Atterberg och i en pompös Finale, med insats av blandad kör, drar visionen förbi och ridån faller.)

Författare: PER BOLINDER.

Musikprogrammet.

Festmarsch (komp. 1872) .... F. W. Samuelson
"Jänka" (Schottich) (komp. 1920) ...... Lars Peter Englén
"Höstblommor" (Vals) (komp. 1912) .... "
Sandviken-rapsodi (komp. 1932) .... Carl Sundberg
Polska (komp. 1941) .... Joel Rådberg

Av Sandviken-kompositörerna är folkskollärare F. W. Samuelson äldst (död 1916), smeden Lars Peter Englén därnäst (död 1932), cellisten Carl Sundberg, tillika musikarrangör är född 1888, och den yngste, spelman Joel Rådberg, född 1903.



Minnesbok från stadsinvigningen
utgiven av Sandvikens kommunala Bildningsutskott.

Kr. 2:50